

Univerzita Hradec Králové
Fakulta informatiky a managementu
Katedra rekreologie a cestovního ruchu

Genius loci Východočeského kraje

Bakalářská práce

Autor: Veronika Samková

Studijní obor: Management cestovního ruchu

Vedoucí práce: prof. RNDr. Josef Zelenka, CSc.

Hradec Králové

srpen 2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

V Hradci Králové dne

.....
Veronika Samková

Poděkování:

Děkuji vedoucímu bakalářské práce prof. RNDr. Josefu Zelenkovi, CSc. za metodické vedení práce.

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na vliv genia loci na vybraných místech východočeského kraje, za pomoci ujasnění pojmů genius loci, genius regionalis a percepce krajiny. V práci je popsána technologie HDR, její přednosti a využití v rámci zachycení genia loci na fotografii. Do práce je následně zakomponován terénní výzkum a průzkum sociálních sítí, jejich cílem bylo zjistit vliv genia loci na návštěvníky. Výsledky, kterých bylo dosaženo v průběhu výzkumů, jsou zakomponovány do jednotlivých kapitol, které jsou na konci práce shrnuty a rozebrány. V úplném závěru práce je navrhnout další možný postup pro zkoumání a využívání genia loci a jeho možné využití v rámci cestovního ruchu.

Annotation

Bachelor work focuses on the influence of the genius loci in select locations in the Eastern region of Czech Republic, with the helps to clarify the concepts of genius loci, genius regionalis and landscape perception. In the work is described as HDR technology, its advantages and use within possible capture the genius on the photo. In the work is subsequently incorporated by field research and exploration of social network, which aim to determine the influence of the genius loci for visitors. The results achieved during the research are incorporated into chapters which are summarized at the end of work and discussed. At the end, the work is designed to further possible steps to explore and exploit the genius loci and its potencial use in the context of tourism.

Klíčová slova: genius loci, návštěvníci, percepce krajiny

Key words: Genius loci, visitou, landscape perception

Obsah

1	ÚVOD	6
2	CÍL A METODIKA PRÁCE	7
3	TEORETICKÁ ČÁST	10
3.1	GENIUS LOCI	11
3.2	HISTORICKÉ VNÍMÁNÍ KRAJINY GENIA LOCI	14
3.3	SOUČASNÉ VNÍMÁNÍ GENIA LOCI	16
3.4	PERCEPCE KRAJINY	18
3.4.1	GENIUS LOCI V PERCEPCI KRAJINY	19
3.4.2	MOŽNOST ZACHYCENÍ GENIA LOCI NA FOTOGRAFII.....	19
3.4.3	HDR FOTOGRAFIE	22
3.5	INDIVIDUÁLNÍ VNÍMÁNÍ GENIA LOCI	32
3.6	ARCHITEKTURA A DUCH MÍSTA	33
3.7	GENIUS REGIONALIS	34
4	PRAKTICKÁ ČÁST	36
4.1	VÝCHODOČESKÝ KRAJ	36
4.1.1	RÁZ KRAJINY A SPECIFIKA VÝCHODOČESKÉHO KRAJE	37
4.2	VÝZKUM GENIA LOCI NA MÍSTNÍM LITICKÉM HRADU	39
4.2.1	O VÝZKUMU	39
4.2.2	VÝZKUM S DVĚMA RESPONDENTY.....	41
4.2.3	SHRNUÍ VÝZKUMU	43
4.2.4	VÝZKUM S PĚTI RESPONDENTY	43
4.2.5	VÝSLEDKY VÝZKUMU	44
4.2.6	SHRNUÍ VÝZKUMU.....	46
4.3	VÝZKUM NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH	46
4.3.1	VOLBA A CHARAKTERISTIKA VYBRANÝCH MÍST VÝZKUMU.....	47
4.3.2	VÝZKUM GENIA LOCI TVRZE HANIČKA.....	47
4.3.3	VÝZKUM GENIA LOCI HOSPITÁLU KUKS	50
4.3.4	VÝZKUM GENIA LOCI POUTNÍHO MÍSTA HOMOLE	53
5	SHRNUÍ VÝSLEDKŮ PRÁCE	58
6	ZÁVĚR	61
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	63
8	SEZNAM OBRÁZKŮ	68
9	SEZNAM PŘÍLOH	69

1 ÚVOD

Téma bakalářské práce bylo vybráno z důvodu zájmu, upoutání a touhy dozvědět se více o tomto fenoménu. Téma genius loci bylo zasazeno do oblasti rodného kraje autorky s ohledem na citovou blízkost a dobrou znalost okolí. Genius loci byl středem jejího zájmu již od mládí, aniž by si kdo vůbec myslel, že pocity tak uchvacující a znovu přitahující na konkrétní místa, nejsou jen obyčejnými pocity, ale jedná se o něco více, o něco, co má i svůj vlastní název. Po jejím zjištění, že ani účastníci výprav nemají sebemenší ponětí, že pořádané výpravy za dobrodružstvím a hledáním středověku, byly vlastně výpravou za hledáním genia loci, bylo rozhodnuto toto téma hlouběji prostudovat a dostat ho do povědomí běžných obyvatel.

2 CÍL A METODIKA PRÁCE

Cíl práce

Základní metodou pro tvorbu práce byla rešerše domácí literatury. Za tímto účelem byly použity odborné publikace a literatura zabývající se naučnými tématy. Na základě diskuzí jsou uvedeny různé pohledy a přístupy k problematice genia loci, které jsou následně posuzovány tak, aby bylo po celou dobu zpracování práce udrženo stejného názoru. Převzaté úryvky jsou v práci znázorněny kurzívou pro zpřehlednění předkládaného textu. Práce je rozdělena na dvě části - na teoretickou a praktickou.

Teoretická část je zaměřena na rešerši české literatury, týkající se genia loci. Tvoří stěžejní část práce, která se snaží naplnit cíle práce. Do jejich jednotlivých kapitol jsou zakomponovány konkrétní otázky týkající se problematiky genia loci, vyvstávající v souvislosti s tématy. Snaží se poukázat na různorodý názor autorů na vnímání tohoto pojmu, zhodnotit jej, zanalyzovat a zjistit jeho vliv na obyvatele či návštěvníky. Z důvodů atraktivnosti moderních technologií byla do práce zapracována HDR technologie, která dokáže využitím několika faktorů změnit fotografii tak, aby dokázala v pozorovateli vyvolat zvláštní pocit a navodila genia loci.

Zvláštní důraz je kladen na uchopení pojmu genius loci v rámci a kontextu Východočeského kraje a jeho kulturních památek, které byly vybrány z důvodu zajímavosti, atraktivnosti a zvláštnosti. Následně je nastíněn pojem percepce krajiny a jeho propojení s geniem loci. V úvodu **praktické části** je představen Východočeský kraj z hlediska jeho základních charakteristik, význačných kulturních památek a **ujasnění pojmu genius regionalis**.

Praktická část je rozdělena na dva druhy výzkumu. První výzkum, tedy terénní kvalitativní výzkum, byl prováděn se skupinou pěti respondentů na místním hradě Litice. Cílem bylo zjistit a ověřit, jak lze provádět výzkum, jakých případně technologií je zapotřebí, zdali je výzkum ovlivněn počasím, denní dobou, věkem respondentů, velikostí skupiny a jiných aspektů, které by měly vliv na vnímání genia loci.

Lokalita výzkumu byla vybrána z důvodu dobré znalosti památky, citové vazby a touhy zjistit, zda návštěvníci na místo nahlíží podobně nebo mají odlišné názory.

Metodika práce

Cílem výzkumu bylo najít odpovědi na následující otázky:

- 1) Jaké mají povědomí respondenti o pojmu genius loci?
- 2) Jak pociťují respondenti genia loci na vybraném místě?
- 3) Je rozhodující počet lidí na vnímání genia loci?
- 4) Je atmosféra místa ovlivnitelná některými faktory, jako je například denní doba?

Druhý průzkum byl prováděn na sociálních sítích. K tomuto výzkumu byly vybrány tři lokality, které jsou nejenom pro návštěvníky zajímavé, ale jsou do jisté míry i magické. Tyto lokality byly vybrány právě z tohoto důvodu, neboť účelem druhého výzkumu bylo zjistit, kdy a kde návštěvníci vnímají genia loci, u kolika lidí se vyjádření genius loci vyskytuje, zdali vůbec vědí, co pojem genius loci znamená a zdali vyhledávají právě ta místa, která v nich genia loci evokují.

Lokality výzkumu byly vybírány podle zajímavosti. Důležité bylo vybrat typově odlišné lokality a zároveň lokality, které jsou návštěvníkům známé, ale nejsou na prvním **postu** žebříčku v turistických průvodcích, neboť bylo snahou zjistit, která místa v návštěvnících evokují genia loci více a která méně.

Cílem výzkumu na sociálních sítích bylo zjistit odpovědi na následující otázky:

- 1) Kde návštěvníci vnímají genia loci?
- 2) U kolika návštěvníků se vyjádření genia loci objevuje?
- 3) Existují nějaké faktory, které ovlivňují vnímání návštěvníků?

Průzkum, prováděný na sociálních sítích, nebyl tak jednoduchý, jak bylo zprvu předpokládáno, neboť názorů návštěvníků na dané lokality je velmi málo. Jedním z důvodů může být nízká návštěvnost vybraných lokalit. Dalším důvodem může být sdělení názorů a zážitků na jiná místa než jsou turistické stránky, neboť v době facebooku je lidé sdílejí právě na této síti mezi svými přáteli a už se nezabývají vkládáním názorů na jiné servery.

Bohužel, na téma *genius loci* nebylo napsáno takové množství knih či článků, jaké by si zasloužilo. Dalo by se říci, že se jedná o velmi neprobádanou oblast, a proto nebylo vůbec jednoduché k tomuto tématu sesbírat dostatek poznatků, návodů a názorů. Proto byly do práce zahrnuty praktické výzkumy, které by měly pomoci pochopit a trochu přiblížit danou problematiku vnímání *genia loci*.

Dalším zásadním problémem práce bylo nalezení jasné definice *genia loci*, se kterou se lze ztotožnit, jelikož se jedná o subjektivní pocit a jsou úzké hranice toho, zda se již jedná o *genia loci*, nebo jde o jiný typ pocitu.

Genius loci je definován jako psychický stav člověka, vyvolaný daným místem a těžko ho tedy nějak změřit nebo definovat. Změřit by se dala percepce výskytu *genia loci*, ale *genius loci* jako takový lze jen těžko změřit. Jsou místa, která jsou natolik energická, že na nich většina lidí vnímá určitý pocit. Například koncentrační tábory, kde na návštěvníky působí bolest a strach lidí, kteří se v prostorách dřívě nacházeli. Je ale důležité rozpoznat, zdali se jedná jen o pocit strachu nebo se již jedná o *genia loci*.

Z důvodu dlouhodobého pobytu autorky v zahraničí, nebylo vůbec snadné realizovat terénní výzkumy, a proto se zdálo nejlepším řešením část výzkumu provádět na sociálních sítích. Asi největším problémem bylo ujasnit si a po celou dobu držet jasný cíl, kterého mělo být dosaženo, a obsah samotné práce.

Výsledky této práce mohou být dalším podnětem k využití působení *genia loci* v propagaci daných míst a též mohou být přínosem pro marketing i management v cestovním ruchu.

3 TEORETICKÁ ČÁST

Úvod

První kapitola teoretické části 3.1 Genius loci je zaměřena na vyjasnění pojmu genius loci a na jeho vnímání lidmi. V této části, bylo využito více názorů různých autorů, s cílem zjistit, jak na tento fenomén nahlízejí a jaký mají na něj názor, neboť se ukázalo, že není zcela jasná definice, která by tento pojem definovala a je tedy velké množství názorů, které jsou od sebe občas značně odlišné, co se místa a působení týče.

Kapitola 3.2. Historické vnímání krajiny genia loci se zabývá odpověďmi na otázky týkající se zjištění, zdali lidé ve středověku pohlíželi na přírodu stejně jako dnešní lidé, jak ji vnímali a jak se v ní učili žít.

Navazující kapitola 3.3 se naopak zabývá současným vnímáním genia loci a hledáním odpovědí na otázky, zdali je na fenomén genia loci pohlíženo stejně tak, jak tomu bylo dříve, nebo jestli se již jedná dnes o něco jiného.

Kapitola 3.4 zabývající se percepcí krajiny rozebírá tento pojem a následně ho propojuje s vnímáním lidí a geniem loci. Do kapitoly bylo zakomponováno několik definic týkajících se uchopení významu percepce krajiny a otázky proč se dnes lidé opět navrací k přírodě.

Kapitola 3.4.2 poukazuje na možnost zachycení genia loci na fotografii a zaobírá se myšlenkou, jak nejlépe zachytit fotografovaný objekt tak, aby byla co nejlépe zachycena atmosféra místa. Do kapitoly jsou zaneseny ukázky fotografií, na kterých je rozebrán fotografovaný objekt a je na nich poukázáno, které detaily narušují působení genia loci a které naopak genia loci posilují.

Poslední kapitola 3.4.3 HDR fotografie koresponduje s předchozí kapitolou, neboť jejím cílem bylo docílit co nejlepšího efektu v zachycení genia loci a jejího oživení.

3.1 Genius loci

Jak již napsala paní Markéta Veličková, autorka knih zabývající se krajinou [2] : „*Každá bytost má svého Génia, který dává lidem i místu život, určuje charakter a povahu.*“ Tato teorie byla známá již ve středověku a také se podle ní tehdejší obyvatelé řídili.

Jak nejlépe přesně popsat pojem Genius loci, neboli česky řečeno „ducha místa“? Je to určitý druh dojmu, který není jednoduché popsat, má různou hloubku, intenzitu a druh prožívání, neboť každý vnímá a prožívá věci odlišně a nelze tedy přesně tento pocit určit. Každopádně se všichni shodnou na tom, že je to něco, za čím se rádi vrací, co v nich zanechává dojmy příjemné, ale leckdy i nepříjemné. Jde o pocity, které jsou nevysvětlitelné, ale zároveň kolikrát tak lákavé. Takovéto dojmy se objevují na holých pláních, u staveb, nebo třeba i při pohledu na fotografii. Snad lze o místě pouze slyšet z vyprávění. Za zmínku stojí i názor autora stránek Lípa resort [3] :

„Duch místa není poetickou koncepcí romantiků, ale způsobem, jak místo funguje a ovlivňuje lidská těla, organizaci práce i pocity. Stejně jako změna prostředí o dovolené dokáže ulevit od stresu, může i každodenní okolí dodat energii, vyrovnat nálady, snížit pocit tlaku a inspirovat či motivovat. Existuje i schopnost míst poskytnout jistotu nebo zakořenit v lidech.“

Jak již bylo řečeno, každý člověk vše prožívá trochu jinak. Například při návštěvě kostelů určitý jedinec může cítit uvolnění, stav jistoty, klidu, opadne z něj každodenní spěch a starosti. Když se nadechne té zvláštní vůně, tělem mu projde typický chlad a v tu chvíli na něj dýchne minulost. Doba, kdy byla stavba zbudována, kousek po kousku vykoupena dřinou a pilí dřívějších lidí. Údiv nad vysokými klenutými stropy, vitrážovými okny, sochami a malbami na stěnách. Člověk zcela oněměn prochází s bází a zvědavostí zároveň.

Na druhé straně může přijít jiný typ člověka, který nad uměním dávných stavitelů jen lehkomyšlně mávne rukou a nezapomene okomentovat, jak je vše zastaralé, prolezlé divným zápachem, jak by to moderní technika nejenom zvládla lépe, ale především vkusněji. Tento člověk nezažívá ani zdaleka to, co předešlý návštěvník. Tento cítí jen opovržení, nechut' a zvláštní, nijak přátelský dojem a už spěchá do místního nákupního centra si zlepšit náladu mezi regály se značkovým zbožím.

K tomuto by byla vhodná zmínka od Ing. Arch. Jan Rampich [4]: „*Něco ducha má, něco jiného ducha nemá a spory bývají o to vyhrocenější, čím méně si obě strany vyjasnily svou*

definici tohoto pojmu. Ducha přece nikdo nikdy neviděl, jak si tedy můžou být lidi jistí, že mluví o tomtéž?“

Prožívání lidí je různorodé, a proto i jejich pocity budou odlišné. V tuto chvíli by se tedy dalo říci, že je nelehkým úkolem pro cestovní kanceláře navnadit lidi na stejnou pocitovou vlnu. Na druhou stranu ale musíme říci, že návštěvníci již dopředu vědí, do čeho jdou, a proto si vybírají zájezd podle svého vkusu.

Poutavě je prezentován pojem *genius loci* v práci Muzea umění Benešov dle článku [5]:

„Genius loci je duch místa. Z latinského genius nadpřirozená živoucí síla, locus místo. Ve starověkém Římě původně ochranný duch vládnoucí určitému místu. Dnes přeneseně specifická jedinečná atmosféra určitého místa. Převážně subjektivní pojem, vyjadřující osobní vztah člověka k určitému místu; objektivní prvek genia loci je dán jedinečností daného místa v životě obyvatel v průběhu času až do současnosti. V architektuře lze genia loci procítnout zejména u historii posvěcených, tzv. žitých, rostlých architektur i celých urbanistických celků. V tomto případě lze hovořit i o ceně stáří (a o lidském posvěcení) bez ohledu na umělecké kvality místa; genia loci mívají nejen uličky Malé Strany, ale i zákoutí periferie. Kult genia loci byl rozšířen v atmosféře romantismu a historismu. Moderními architekty konce 19. a 1. pol. 20. století byl pojem genia loci jako ryze subjektivní, staromilský a pověřčivý vesměs odmítán. Například v roce 1924 byl v reakci na „staromilství“ Klubu za starou Prahou ustaven Klub za novou Prahu, v jehož programovém prohlášení je mj. též požadavek „radikální asanace“ a boji proti „pověře v genia loci“ a proti „dochovanému rázu města.“

Ironií osudu se však stalo, že navzdory asanačním snahám, často zcela ničícím ráz města, zůstával *genius loci* alespoň v části zachován i v rámci nové zástavby, tak jako například v asanované čtvrti bývalého pražského Židovského města. Subjektivně tento fakt vyjádřil například spisovatel Franz Kafka [43]: *„V lidech stále žijí temné kouty, tajemné uličky, slepá okna, špinavé dvory, hlučné hospody i pokoutní krčmy. Chodí širokými ulicemi nového města, ale jejich kroky a pohledy jsou nejisté.“* Rozsáhlé regulační a asanační plány často vědomě nerespektovaly kolorit místa a usilovaly vytvořit novou architekturu na vědeckém základě. V poslední čtvrtině 20. století však v reakci na jednolitý internacionální styl (který svou abstraktní uniformní povahou neevokuje žádnou specifičnost místa), je pojem *genia loci* často rehabilitován.

Již zmíněný autor Jan Rampich by k tomu dodal teorii starých Římanů [4]: „*Podle přesvědčení má každá nezávislá jsoucnost, člověk, krajina i konkrétní místo či sídlo genia, ochranného ducha. Tento duch vtiskuje lidem i místům život, doprovází od stvoření k zániku a určuje povahu, charakter i působení. Antický člověk uznával, že pro jeho spokojený a harmonický život má zásadní význam, aby bylo v dobrém vycházeno s duchem lokality, v níž žije.*“

Rozsáhle se problematikou genia loci zabýval náš věhlasný autor Václav Cílek [6] který míní, že *“genius loci je příčinou, proč se vracíme na některá místa nebo je to ten důvod, proč chodíme na rozhledny. Genius loci lze vnímat jako krajinný ráz, ale ještě přesnější je pochopitelně výklad ve smyslu ducha konkrétního místa.*“ Jde tedy o sílu a magii, kterou ze sebe vyzařují určité prostory a místa na zemi. Tento pocit zažila asi spousta lidí, pouta k místům, jež ze sebe vyzařují svoji sílu, přitahují. Podobných míst je na zemi nespočetně a spousta lidí má svá místa, která jsou pro jeho osobu důležitá. Jsou to například kousky země, které jsou lidem velmi dobře známé, ale i ty, kde se ocitnou poprvé. Představují je místa jejich domova, krajiny, kde prožili své dětství, do nichž vtiskli vzpomínky, prožitky, lásky i bolesti, ale i všechna místa, která ovlivnila jejich životy. Pojmeme genius loci tedy nelze spojovat jen s rodištěm a dětskými prožitky, ale sílu ducha místa lze cítit na mnoha místech na zemi, třeba i tam, kam se vkročí jedenkrát. Nejde tedy jen o známá místa, která jsou spojená vzpomínkami. Všechny krajiny nesou svoji přírodní a kulturní paměť, která je v nich vepsána, a ve které lze číst. Paměť krajiny představuje nejen hmatatelné a fyzické proměny půdy a změnu krajinného rázu viděnou pouhým okem, ale také prožitky lidí a přítomnost přírody po celá léta. Každá krajina má svoji duchovní kostru, jež ve své paměti zaznamenává proměny a dění. Tím vším je utvářen duch místa, který na lidi v těchto místech působí. Pomyslného ducha lze také přirovnat k abstraktní osobnosti s řadou vlastností, jež stejně jako u lidí mohou být praktické, přízemní ale i vznešené. Duch místa nepředstavuje jen poetické a idealizované pojetí krajiny, který ovlivňuje život a pocity. To vypovídá o skutečnosti, že prostředí, v němž lidé žijí, silně ovlivňuje jejich životy, vnitřní rozpoložení, prožitky a nálady. Místa, jež ze sebe vyzařují klid a příjemnou energii, obohacují svojí silou, dodávají pocity bezpečí a vnitřního klidu. Prohlédnutím podstaty toho, jak je důležitá podoba krajiny a jaký je její vliv na život, může dopomoci k vytváření vlídných, klidných a blahodárných míst. Cítí-li lidé zázemí v krajině,

vědí, odkud přišli, kam patří a kdo vlastně jsou, dodává jim toto vědomí rovnováhu, stabilitu, pocit zakořenění a takzvanou „pevnou půdu pod nohama“. Pokud tuto jistotu postrádají, můžou se cítit rozpolceně a ztraceně. Je nezbytné pro přírodu i pro ně, aby vytvářeli místa, kam patří, jejich domov v krajině.

Autoři Pásková a Zelenka ve Výkladovém slovníku z roku 2002 cestovního ruchu [7] uvádí stručnou definici „*GENIUS LOCI - je holistický soubor hmatatelných i nehmatatelných projevů historie i současnosti lokality, jedinečný a neopakovatelný, vytvářející svou kontinuální interakcí s duchovním světem návštěvníka nebo rezidenta jeho vícerozměrný dynamický vjem z dané lokality. Hledání a setkávání, ne pouhé navštěvování, vytváří podmínky pro dialog s geniem loci místa. Pozitivní genius loci motivuje návštěvníky k opakované návštěvě.*“

Dalo by se tedy říci, kolik je lidí, tolik je názorů na vnímání genia loci. Objevuje se velké množství názorů na tento fenomén a čím dál více názorů přibývá, s některými názory se lidé ztotožňují, některé je vedou k zamyšlení a jiné jsou považovány za nevhodně formulované. Genius loci je jev, který není hmatatelný ani ho nelze změřit moderními přístroji. Jedná se spíše o pohnutku mysli, které místo v člověku evokuje. Není tedy špatná nebo správná definice, neboť každý genia loci vnímá jinak. Někdo ho možná ani nevnímá, proto není jednoduché o tomto fenoménu uvádět jakékoli teorie či názory, neboť někdo se s názorem ztotožní a jiný může být radikálně proti.

3.2 Historické vnímání krajiny genia loci

Jak byla příroda vnímána ve středověku? Byli lidé také tak uchvázeni přírodou, jako jsou dnes? Pořádali výlety do přírody a kochali se pohledem na zasněžené vrcholky hor?

Prostudování různých knih a článků dovoluje formulovat názor, že dříve nebylo na přírodu pohlíženo stejně jako v současné době. Tohoto názoru je i pan Karel Stíbrál, který ve své knize uvedl [1]: „*Eстетický postoj ke krajině je výsledkem dlouhého kulturního vývoje, a sama evropská civilizace k němu dospěla až v novověku. Tyto krajiny, které dnes vzbuzují tolik nadšení, budily po většinu času nezájem, ba dokonce odpor. Lesy, hory a skály, které přitahují*

dnes tisíce návštěvníků, kochajících se jejich krásami, byly pro lidstvo ještě do 18. století příkladem „šeredna“ a ohavnosti.“ Tento úryvek z knihy poukazuje na odpor předků k přírodě jako takové, většina pozornosti byla směřována k architektuře a tělesné kráse. Vše je velmi dobře zaznamenáno a popsáno v knihách zabývajících se tematikou dřívějších časů, jako například kniha od Henryka Sienkiewicze – Quo Vadis [46], která popisuje období středověkého Říma za vlády císaře Nera. Po přečtení této knihy není zcela jasné, jak vypadalo prostředí za hradními zdmi, tato část není v knize zcela uvedena. Vše se točí okolo tělesné krásy člověka, se zmínkami na vzhled staveb a vnitřní prostory.

Hlavním středem zájmu samozřejmě nebyla jen tělesná krása a architektura, pozornost byla věnována i okrasnému zvířectvu. Stibral dále uvádí ve své knize o přírodě [1] názor, že *si jen těžko představit Indiány, kteří pořádají výlety do přírody, nebo Antické Řeky, kteří se nejenom že nezajímali o krajinu, ale ani o přírodně estetické efekty, jako jsou například květy. Jejich pozornost byla směřována především k okrasnému ptactvu, či jinému zvířectvu typu koně nebo psa.*

Dalším úryvkem z knihy Stibrala je názor, týkající se dřívějších lidí a jejich vztahu ke krajině [1]: *„Minimální zájem o živou i neživou přírodu dobře dokumentuje umění klasického období, zaměřené na lidskou podstatu. Pokud se zde dají najít objekty přírody, tvoří většinou víceméně doplněk. Krajina hraje jen podružnou úlohu, místo děje se naznačuje několika symbolickými skalami a stromy, figury zcela dominují. Přestože v umění a dalších dokladech lze nalézt zájem o estetickou hodnotu přírody, řada řeckých filozofických myšlenek později naopak přispěje v novověku k „estetizaci“ přírody. Situace se začíná měnit s příchodem helénismu. Expandující řecký svět pohlcuje sice mocensky obrovská východní území a řecká kultura překrývá východní, ale současně se sama mění. Jednou ze změn, byť pochopitelně ne nejvýznamnější, je nový zájem o přírodu a její estetické hodnoty. Jedním z důvodů je určitě i to, že helénistický člověk žijící ve velkých státech a megalopolích, poprvé pociťuje okolní svět jako cizí. Stahuje se proto více do sebe, současně hledá i protiváhu ne vždy přívětivé civilizaci a nalézá ji na venkově a v idealizované přírodě, u které si začíná všimnout i jejích estetických stránek.“*

Z hlediska historického se lidé dříve nezabývali krásami krajiny ze zcela logického důvodu. Hlavní úlohu hrála snaha o přežití, získávání potravy a stavění obydlí. Krajinu si lidé začínali uzpůsobovat k vlastním potřebám a užitkům. Pokud bylo ovšem území nevhodné, například z klimatických důvodů, byli nuceni se přesunout do krajiny s vhodnějšími podmínkami. Jak

již napovídá výtažek z článku o historii přírody [4]: „Později nabyl vliv člověka v šumavském podhůří na významu. I když ještě nelze mluvit o nějaké souvislé a trvalé kolonizaci tohoto území, znamenal zde nástup pasteveckých kultur především místní prořezávání lesa a odlesňování, mnohdy dlouhodobé a dosti podstatné. Vyšší a vrcholové polohy Šumavy však zůstávaly v této době ještě zcela bez lidského vlivu. Je velmi pravděpodobné, že již tehdy člověk občasné nebo pravidelně na příhodných místech překonával horský val Šumavy. Na přelomu pravěku a nám již bližší, historické doby, došlo snad v kratším časovém úseku k určitému ústupu osídlení z obvodové části Šumavy a tím i k opětovnému samovolnému zalesňování ploch odlesněných činností člověka. Byla to však v celkovém vývoji šumavské krajiny jen poměrně krátká etapa. Zemědělské osídlení rané historické doby brzy převrstvilo a podstatně rozšířilo starší sídelní prostory v obvodové části Šumavy. Les byl v této části území postupně zatlačen do míst méně vhodných pro zemědělské využívání. I tam byl však člověkem výrazně ovlivňován v druhové skladbě dřevin i struktuře, zatím však jen nepřímo a nezáměrně. Příznivé vlivy místního klimatu ve východní části podhůří byly příčinou rychlého průniku zemědělského osídlení i do poněkud vyšších poloh. To je patrné zejména na Českokrumlovsku, Prachaticku a Sušicku. Tak se v této nižší části území vyvinula charakteristická mozaika zemědělské krajiny s menšími lesními celky, která se s určitými výkyvy ve prospěch lesa či bezlesí, udržela dodnes.“

Z článku je patrné, že dřívější doba byla nelehká pro život člověka v přírodě. Lidé neměli ani čas, ani možnosti k obdivování přírody. Tento trend se začal objevovat až v dnešní době, protože dnes již lidé nemusejí řešit, zda je zapotřebí přestěhovat svá obydlí za potravou nebo do míst vhodnějších k přežití.

3.3 Současné vnímání genia loci

K čemu vlastně slouží genius loci v dnešní době? Jedná se stále o to samé? Mluví se stále o specifické atmosféře určitého místa dané souhrnem působení krajinných prvků – přírody, kulturního prostředí, historické souvislosti, dějinné události? Nebo se jedná už jen o medializaci a obchod?

Dnes je to vlastně fenomén, něco, za čím se lidé sjíždějí z různých koutů světa. Je to prodávání sebe sama. V poslední době na tom těží především cestovní kanceláře, hrady, zámky a další, kteří se snaží nalákat návštěvníky a sponzory. Objevují se například místa, do

kterých byla atmosféra úmyslně vložena za jiným účelem, než je zvýšení povědomí o historii, a to především z důvodu zvýšení návštěvnosti. V místech nebyla dodržena autenticita doby, ani snaha o zvýšení povědomosti návštěvníků o místu, důvodem bylo spíše přilákání většího počtu návštěvníků na atrakce či na divadlo, které by se spíše hodilo na pouť než na historickou památku, jedná se tedy spíše o obchod a nikoliv o atmosféru, přirozenou danému objektu.

Ovšem existují i odlišné přístupy, a to zejména památkových ústavů a některých majitelů historických budov, kteří se snaží o implantování a navození atmosféry typické pro dané místo, jako je například dodání tajemna při večerní prohlídce zámku s průvodci oblečenými do dobových rób s doprovodem dobové hudby, která byla pro místo i dobu typická. Poukázání na zvyky a obyčeje tehdejších lidí dopomáhá návštěvníkům více se vcítit do příběhu místa, lépe se s místem sblížit, pomáhá pochopit jeho historii a tím i vnímání genia loci. Takovéto oživení prohlídky, je-li dodrženo historické věrohodnosti, může být velmi přínosné nejenom pro zvýšení návštěvnosti, ale i pro povědomí návštěvníků o místu. Záleží tedy na věrném, kvalitním provedení, prezentování a úmyslu.

Architekt Norberg-Schutz [48] označuje pojmem genius loci jako místo se silnou energií, silným kosmickým, zemním či duchovním magnetismem. Jinak tedy řečeno, buď místo svého genia loci má, nebo nemá. Umělé vsazení genia loci není nic víc než jen business.

Myšlenka architekta Norberga-Schutze je velmi zajímavá a má jistě i něco do sebe, ovšem je nutné se na věc dívat z různých úhlů pohledu. Proto by mohlo být předmětem dalšího výzkumu hodnocení teorie, že každé místo má svého genia loci a nemusí se vždy jednat jen o známá či němčím zajímavá místa. Ať už návštěvníci navštíví jakékoli místo, vždy vnímají něco, co by se dalo označit za genia loci. Je málo pravděpodobné, že by na místě, které právě navštívili, necítili vůbec nic. Při návštěvě hradů, kostelů, lesů, roklín i obchodních domů na návštěvníka vždy dýchne pocit, atmosféra, kterou míst vyvolává. Ať se již jedná o pozitivní či negativní pocit. Buď se návštěvníci na daném místě cítí dobře, nebo nepříjemně, ale vždy mají na místo svůj názor.

3.4 Percepce krajiny

Co je termín percepce krajiny, jak ho lidé chápou a jak ho lze propojit s *geniem loci*? Tato kapitola se snaží objasnit a uchytit význam tohoto pojmu.

Článek Svobodové zabývající se percepcí krajiny uvádí [47]: „*Termín percepce krajiny pochází z latinského slova percipere znamenající získat, přijmout.*“. Definici pojmu percepce krajiny se objevuje několik. Článek dále zmiňuje percepci krajiny takto [47]: „*jedná se o výběrové přijímání a interpretaci informací z vnitřního a zejména pak vnějšího světa člověka. Kelly označuje percepci jako komplexní mentální aktivitu jedince obsahující vedle představivosti také pochopení či znalost.*“

Článek dále označuje percepci krajiny jako [47]: „*aktivní proces, který selektuje a organizuje vnímané objekty, a zároveň je komplexní mentální aktivitou čerpání z představivosti a porozumění, které se podílejí na procesu vnímání.*“

Proč jsou dnes lidé okouzlováni nahou krásou přírody, když jsou vyčerpaní ze všedního, uspěchaného života, plného betonu, kamení a cihel. Proč hledají útočiště právě v přírodě? V krajině, kde není žádný spěch, žádný hluk silnic, plných smogu žádné starosti a povinnosti. Jen nahá krása zelenajících se luk, lesů a hájů, zpěv ptáků, cvrkání cvrčků, šumění potůčků. Nic takového se totiž nedá najít nikde jinde, než v čisté přírodě. K přírodě se lidé obraceli od nepaměti, hledali v ní útěchu, potravu, lovili zvěř, stavěli si svá obydlí a cesty.

Výtažek z Encyklopedie hradišť v Čechách se zabývá prvním osidlováním území [12]: „*Uplynulo asi osm tisíc let od časů, kdy tlupy lovců a sběračů putujících krajinou byly postupně vystřídány prvními zemědělci – a zhruba od té doby začal pravěký člověk výrazně formovat tvář země. Stopy lidské přítomnosti od těch dávných časů naplnily a přetvořily krajinu. Pole, cesty, sídla. V hektické moderní době, kdy lidské neomalenosti, zpupnosti i nevědomosti „padají“ za oběť velké kusy země je složité si uvědomovat výraznost oněch pradávných změn. Přesto existují místa, která jsou většinou nepřehlédnutelná a která od nepaměti lákají a přitahují pozornost, místa, do nichž člověk vložil nezměrné úsilí, aby je ochránil opevněním, místa představující vrchol všeho umu a snažení dávno mrtvých generací. Vedle mohylových násypů jsou ostatně pozůstatky fortifikací nejviditelnějším dokladem činnosti lidí žijících na území v pravěku a raném středověku.*“

3.4.1 Genius loci v percepci krajiny

S estetickým vnímáním krajiny je úzce spjata vnímání významů a struktur, které krajiny vyzařují. Jak bylo uvedeno v článku [47]: „*Každé místo v krajině vykazuje určitou přítomnost ducha – genia loci. Existují místa, kde lidé silně pociťují tajemnost přírody, přítomnost minulosti či obecný řád věcí.*“ Dle Šípka [13]: „*se genius loci vztahuje k místu, které díky své historii, struktuře či spojitosti s lidským jednáním podmiňuje hodnotové nebo emoční prožívání člověka, který se na daném místě nachází. Genius loci působí u člověka prožitek, který je podstatou podobný estetickému prožitku. Aby bylo možné tento prožitek zachytit, je nezbytné mít osobní zájem na kontaktu s místem a současně musí být splněna podmínka vytvořené distance.¹*“ Jak dále uvádí Šípek [14]: „*zvláštní atmosféra genia loci se pravděpodobněji objevuje tam, kde přítomné objekty ztrácí pro člověka své aktuální uplatnění nebo funkci a dojde k přesahu nad jejich funkční význam.*“

3.4.2 Možnost zachycení genia loci na fotografii

Často se stává, že se lidé vrátí z hezkého výletu nebo dovolené, kde se kochali okolní krajinou, užívali si krásné západy a východy slunce, plné barev a doma potom zjistili, že ani na jednom z jejich snímků, co pořídili, není ta atmosféra, barvy a prostě nic z toho, co si vlastním okem vychutnávali. A místo toho na kartě fotoaparátu našli jen samé šedé nic neříkající snímky, které snad ani nemá smysl nikomu ukazovat.

Článek zabývající se úpravou fotografií zmiňuje názor že, [8]: „*nestačí jen koupit drahou digitální zrcadlovku, přepnout do režimu krajina a čekat, že z fotoaparátu „polezou“ jen samé exkluzivní snímky. Dokonce ani důkladné prostudování manuálu a perfektní ovládnutí přístroje není zárukou kvalitních snímků. Pokud chtějí lidé pořizovat ty působivé a dech beroucí fotografie krajiny, které jsou k vidění na internetu nebo v různých časopisech, tak je*

¹*Distance* znamená, že s jevem, který nás osobně zaujme, nejsme v bezprostředních vazbách tělesných, fyziologických. Jev zaujetí psychické distance umožňuje práci imaginace, dokreslování a přesahování mimo vlastní situaci. Tímto se může projevit tlak archetypálních symbolů, aniž bychom si jich byli vědomi (Šípek, 2006).

potřeba víc. Úspěšný krajinář fotograf musí být tak trochu i meteorolog, astronom, nebojácný turista a musí mít dobré znalosti týkající se kompozice a expozice.“

Jak již předešlý odstavec zabývající se možnostmi zachycení genia loci na fotografii říká, genia loci lze zachytit technickými prostředky, ale nejedná se o jednoduchou věc. To, co lze vidět očima, není jednoduché zachytit fotoaparátem. Je, bohužel, velké množství fádnic fotografií bez jakéhokoli náboje. Jednodušší bude posoudit genia loci přímo na příkladech.

Obrázek 1: hrad Litice

Zdroj: [33]

Obrázek č. 1 zachycující Litický hrad z ptačí perspektivy, na které je dobře znázorněno okolí hradu. Jedná se o zdařilou fotografii, která má za účel ukázat místo ve své velkoleposti a kráse.

Obrázek 2: vstupní brána hradu Litice

Zdroj: [33]

Obrázek č. 2 zachycuje první vstupní bránu, která byla kdysi oddělena padacím mostem, nad hradním příkopem. Jedná se o fotografii, pořízenou pravděpodobně na podzim po opadu listí, ve večerních hodinách. Z fotografie lze vycítit nepříjemný pocit, možná i pocit obavy z místa působícího opuštěným, neudržovaným dojmem.

Uvedené fotografie by se daly použít jako propagační materiál k nalákání turistů na vybrané místo, nebo poukázat na vzhled objektu či krajiny, do které byl hrad umístěn. Fotografie jsou vcelku zdařilé, ale kromě základních informací (poloha, vzhled, počasí) nezachytily nic jiného, tedy nic, co by obsahovalo *genia loci*.

Při návštěvě jakékoli památky lze narazit na davy návštěvníků, kteří se snaží pořídit podobné fotografie, věnují větší pozornost svému fotoaparátu, než místu a atmosféře, které místo vyvolává, neboť se pravděpodobně domnívají, že si tu atmosféru zachytí na později a doma si jí v klidu znovu prožijí. Snaží se překonat nenávratnost momentu tím, že si vše zachytí na fotografii, jakoby do banky na později. Fotografují prakticky vše od prvního vstupu, místo toho, aby se zcela oddali atmosféře a prožili si ji se vším, co místo přináší, a pak případně vyfotografovali něco, co jím tu atmosféru při pohledu na tuto fotografii opět vyvolá. Fotografují-li od první chvíle vše, co se v okolí nachází, nesoustředí se dostatečně na prožitky a tím se ochuzuje o hlubší prožívání a vnímání místa.

Výše uvedené fotografie ukazují, že zachytit genia loci fotoaparátem je nelehký úkol. Ale proč, co je tak složité na zachycení genia loci na fotografii?

Jedním z vysvětlení by mohlo být, že klasicky pořízená fotografie neumí zachytit hloubku, odchylky, vybarvení stínů, tedy vše, co dokáže zachytit lidské oko. Dalším, ale důležitým aspektem, je právě pocit, který fotograf na místě sám vnímá. Podařilo-li se mu i v průběhu fotografování zachytit tu jedinečnou atmosféru, stane se pro něj fotografie připomenutím a znovu procítěním okamžiku. Není tedy už důležité, jak fotografie vypadá a zdali genia loci zachytila nebo ne, neboť genia loci zachytil fotograf do svého podvědomí a jí si jen pocit obnovuje. Nicméně takovátto snímky nebude mít pravděpodobně už žádný přínos pro jiného pozorovatele, který místo vidí poprvé z fotografie a nezažil atmosféru, která se na místě nacházela.

V takovémto případě, je lze upravit za pomoci techniky HDR, která dokáže do snímku vdechnout atmosféru a vzbudit genia loci i v pozorovateli, který se na místě nikdy nenacházel.

3.4.3 HDR Fotografie

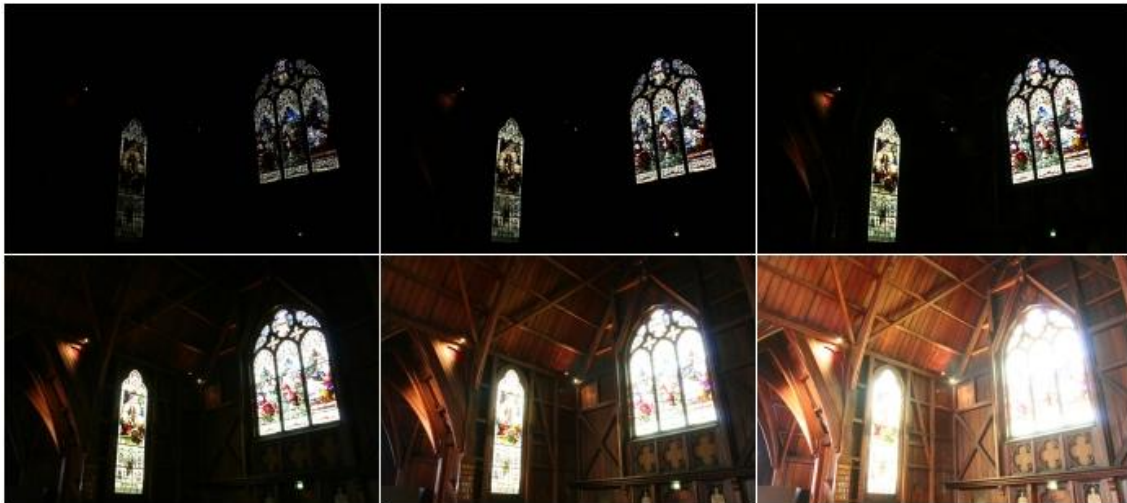
Zajímavou technologií pro zachycení místa je využití HDR technologie, která má vyšší prokreslenost zobrazení a lze ji definovat následovně:

Na internetových stránkách řešících HDR fotografie byl uveden názor týkající se využití této technologie [10]: *„HDR neboli HighDynamicRange (plným názvem „highdynamicrangeimaging“ čili vysoce dynamický rozsah, je technologie, která umožňuje větší, rozšířenou reprodukci rozsahu osvětlení a zastínění částí scény snímku mezi nejsvětlejším a nejtmašším bodem snímku, než je možné u normální snímací techniky, bez tohoto postupu. Používá se ve fotografii, počítačové grafice a zpracování obrazu.“*

Ondřej Neff se zabývá rozšířením, pochopením a využitím HDR technologie mezi běžnou populací, [54] kde uvádí jako důležitý pojem ve fotografické praxi a v případě hovoří se-li o HDR technologii pojem **dynamický rozsah**. Při pohledu na určitou scénu jsou viditelné partie silně osvětlené a partie, které jsou naopak ve stínu. Mluví-li se o dynamickém rozsahu fotoaparátu, jedná se o rozmezí, kdy je ještě kresba ve stínu, ale zároveň i v jasech, což je způsobeno zachycením stinných i světelných partií. Velikost dynamického rozsahu u

fotoaparátu je závislá na velikosti čipu, čím je čip větší, tím je větší i rozsah, ovšem nikdy není rozsah neomezený.

V situacích, kdy jsou hluboké stíny a vysoké jasy, je zapotřebí využití HDR technologie, a to za pomoci více snímků. Fotografuje se stejná expozice dvakrát, třikrát i víckrát s různými odstupy, což znamená, že některá expozice je ideálně nastavená na stíny, ale v tom případě jsou vypálené jasy a jiná expozice je nastavená na světlé partie, čímž jsou zase slité stíny. U HDR technologie to ovšem nevádí, neboť se tyto obrázky posléze dají dohromady v programu speciálně vytvořeném pro techniku HDR a vytvoří se jeden konečný snímek.

Obrázek 3: šest různých expozičních fotografií dřevěného kostela zachycující různé pohledy ve světle a stínu

Zdroj: [34]

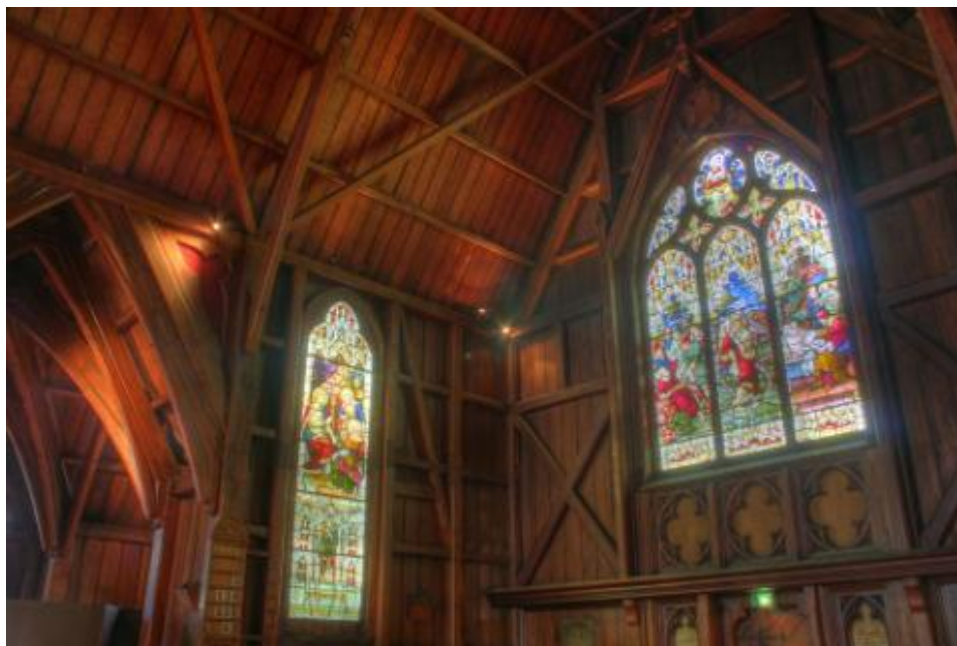
Na obrázku č. 3 je uvedeno 6 druhů expozičních fotografií, které obsahují vždy určitý nedostatek ve vykreslení obrazu. Na horních expozičních fotografiích je zcela slité černé popředí, ale jsou dobře viditelná vitrážová okna a především motivy, které jsou pěkně zachyceny. Fotografie jsou velmi tmavé, prakticky na nich není nic jiného poznat.

Spodní, levá fotografie má dobře exponovaná okna, lesk objevující se na levé straně od vitráže také vypadá dobře, ale jinak je fotografie velmi tmavá.

Prostřední spodní fotografie vypadá vcelku dobře, i když stíny okolo oken jsou tmavší a vypálené části vitráží.

Naopak poslední fotografie je velmi světlá, jsou dobře exponované vnitřní prostory budovy, ovšem s vypálenými okny.

Po vložení všech vyfotografovaných expozičních fotografií do programu určeného právě pro tvorbu HDR fotografií, jako je například program **zoner photo studio 16**, lze prolínáním a skládáním expozičních fotografií pomocí regulace prahu světel a stínů velmi snadno změnit fotografii na co nejrealističtější, i když samozřejmě HDR technologie působí trochu nepřirozeně z důvodů rozdílných jasových oblastí. Ovšem v případě, že snímek má působit mystickým, zajímavým dojmem, který má v pozorovateli zanechat pocit vyvolávající *genia loci* to rozhodně není na škodu.

Obrázek 4: HDR obraz složený z předchozích šesti snímků, jedná se o výslednou podobu po úpravách za pomoci HDR programu

Zdroj: [34]

Na obrázku č. 4 je uvedena výsledná HDR fotografie, která vznikla z úprav předešlých šesti expozičních. Tato fotografie vypadá velmi realisticky a zdařile, prakticky tak, jak by byl tento pohled zachycen pozorovatelem nacházejícím se na místě. I když výsledná fotografie velmi dobře zachycuje dané místo, nevyvolává v pozorovateli nijak zvláštní pocit.

Jinak tomu je ovšem u fotografií viz níže. Jedná se o fotografie s vysokým dynamickým rozsahem, které využívají extrémní rozdíly v jasnosti a stínu a následně jsou ručně upravovány. Tyto fotografie působí spíše jako sci-fi obrázek, u kterého se autor nesnaží o autenticitu, ale jde mu především o dodání *genia loci*, tedy změnit fotografii tak, aby byla zajímavější, žádanější, probouzela v lidech jistý pocit.

Obrázek 5: panorama města Edinburgh, Skotsko, vyfocené technikou HDR

Zdroj: [36]

Obrázek č. 5 velmi dobře evokuje atmosféru místa. Město působí romantickým dojmem, s jakýmsi okouzlením nad památníkem působícím starobylým dojmem zašlé slávy. Fotografie je navíc doplněna o dobře vykreslené bouřkové mraky s prosvítajícími místy.

Obrázek 6: dopravní značka po HDR úpravě za použití širokoúhlé čočky, zachycující opuštěné neznámé místo

Zdroj: [36]

Obrázek č. 6 vyvolává ponurou atmosféru, již dávno opuštěného místa, kde se zastavil čas. Zvýrazněním mračen na obloze a přidáním šedé barvy bylo docíleno dokonalé ponurosti. Dopravní značka, která byla dokreslena tak, aby vypadala jako neudržovaná a již dávno zašlá, dodává fotografii nejenom nelibý dojem, ale zároveň v pozorovateli vzbuzuje i nepříjemný pocit strachu.

Obrázek 7: fotografie trolejbusu po úpravě a dokreslení za pomoci HDR technologie

Zdroj: [35]

Účelem obrázku č. 7 bylo přitáhnout pohled k projíždějící tramvaji, ovšem největší kouzlo dodává fotografii pošmurně zatažená obloha se zajímavou budovou, vystupující zpoza tramvaje. Fotografie, které jsou přetvořené do zmíněné HDR podoby, mohou vyvolávat výraznější pocity než právě původní podoba fotografie či místo samotné, a to například prokreslením, zvýrazněním stínů, světél, zdůrazněním detailů. Evokuje to atmosféru, která se na místě běžně ani nevyskytuje.

Obrázek 8: na levé straně fotografie před úpravou a na pravé straně po úpravě HDR technologie

Zdroj: [50]

Obrázek č. 8 je ukázkou úpravy fotografie před a po použití HDR technologie. Nedostatkem fotografie před použitím HDR technologie je vypálené místo nacházející se ve výplni okna, kde by bylo při běžném pohledu dobře viditelné, co se za oknem skrývá. Fotografie dobře poukazuje na neschopnost zachycení všech aspektů, které lze zachytit běžným okem, a které následně dotvářejí celkový obraz fotografie.

Použitím HDR technologie bylo docíleno zachycení všech objektů, které se na místě nacházely, a tím bylo dosaženo autenticity fotografie.

Použití HDR technologie se spíše rovná pohledu umělce, který vnímá všechny detaily a dokáže je zpět vdechnout do obrazu.

Níže je pro porovnání uvedeno několik fotografií vyfotografovaných běžným fotoaparátem, bez použití jakékoli technologie, úprav nebo jakýchkoli jiných změn. Jedná se pouze o informativní fotografie, které běžně pořizují turisté.

Obrázek 9: okrasná zahrada na Rockyngham Castle, Anglie

Zdroj: autorka

Obrázek 10: starodávny dům v městečku Bredon, Anglie

Zdroj: autorka

Obrázek 11: soukromý zámecký komplex v East Casrton Country Park

Zdroj: autorka

Zde jsou uvedeny tři různé fotografie (obrázek č. 9, 10, 11) zachycující úchvatná místa. Jedná se o fotografie z cest, jejichž účelem bylo zachytit úžasnou atmosféru, kterou pobyt na místech vyvolával. Jedná se, bohužel, o velmi nezdařilé fotografie, tedy fotografie, které návštěvníci běžně pořizují, které byly zachyceny bez použití jakékoli lepší techniky. Na první fotografii, zachycující zahradu Rockinghamského zámku, bylo cílem zachytit škálu barev, naskytujících se návštěvníkovi při návštěvě zahrady a dodat fotografii právě ten pocit, který zahrada při návštěvě vyvolává.

Při pohledu na fotografii ve fotografovi zavládne velké zklamání, neboť fotografie zdaleka nezachycuje tu nádheru rozkvetlé zahrady. Právě naopak, působí nic neříkajícím dojmem obyčejné hezké zahrady, jak ji pravděpodobně vnímá i nezávislý pozorovatel.

Z fotografie je zřejmé, že se vůbec nepodařilo zachytit atmosféru místa pro ostatní pozorovatele a vyvolat v nich jakýkoli dojem a touhu dané místo navštívit. Což se i projevuje u dalších dvou uvedených fotografií.

V těchto případech mají fotografie význam pouze pro autora, neboť má místo spojené se vzpomínkami, což dokresluje celkový efekt. Je tedy zřejmé, že tyto druhy fotografií obsahují

genia loci pouze v případě dodání vzpomínek na dané místo. Slouží tedy spíše jako připomínka autorovi, než jako případná propagace místa nebo uchvácení, které by měly vzbudit v jiném pozorovateli.

Cílem této kapitoly bylo za použití různých druhů fotografií zjistit, jak nejlépe zachytit genia loci, jakých aspektů by mělo být dodržováno a čeho by se měl fotograf vyvarovat v případě, snaží-li se o zachycení autenticity prostředí či zachycení genia loci.

Objevuje se i mnoho negativních hodnocení technologie HDR, kde skeptici uvádějí negativní postoj k využívání této technologie. Bude-li ovšem dodrženo maximální snahy o autenticitu a nebude fotografie nijak dále uměle dobarvována, bude použitím této technologie docíleno mnohem větší autenticity, než při nepoužití žádné technologie. HDR technologie je blízká více lidskému vnímání a pohledu lidského oka, které zachycuje různé hloubky, úhly, stíny a mnoho dalších aspektů, které na běžné fotografii nelze zachytit. Z toho důvodu může být HDR fotografie bližší obrazu, které zachytí lidské oko, než běžný typ fotografie.

3.5 Individuální vnímání genia loci

Praktická část výzkumu poukáže na to, jak každý vnímá genia loci jinak, protože ve hře je velké množství proměnných, které ovlivní momentální náladu a rozpoložení vnímajícího. Také místo, které by za normálních okolností návštěvníci vnímali jako velmi krásné a poutavé, mohou v případě jakékoli indisponovanosti vnímat např. jako neatraktivní místo a nechápat, co na něm kdo vidí. Někdy stačí i malý detail, např. pošmourné počasí, které může vykreslit velmi depresivní atmosféru, která zastíní genia loci. Mnoho vyhlášených míst je také navštěvováno ve velkých počtech návštěvníků a v davech lidí se pak těžko nachází duševní i fyzický klid pro vnímání krásy místa. Někdo se od toho dokáže oprostít, mnozí však ne. Pak tu je další věc, která je problémem moderní doby. Lidé dokumentují navštěvovaná místa intenzivním focením, případně pořizováním si selfies, ale celou dobu se věnují pouze zachycování místa a sama sebe, aniž by se aspoň na chvíli zastavili a vnímali místo samotné. Proces návštěvy míst, nebo jakýkoliv společenský proces, se tak mění pouze v dokumentaci okamžiku, aniž by okamžikem žili. Snadno tak mohou uniknout mnohé detaily, které dotvářejí ono genius loci. V tomto kontextu je třeba zmínit i velmi populární turistický geocaching, který plní velmi užitečné sociální i jiné role. Nicméně pro vnímání genia loci se

nehodí, neboť kešer je plně soustředěn na nalezení „kešky“. U genia loci je speciální to, že se mnozí shodnou, že některá místa mají svoje kouzlo, ale jiní nebudou souhlasit a budou za kouzelná místa považovat jiná, která naopak ostatními nebudou favorizovány. Genius loci je často věc společenského konsenzu, ale také dosti individuální záležitost.

3.6 Architektura a duch místa

V dnešní době je čím dál více kladen zřetel na cestování, putování po neznámých místech a turistiku. Lidé začínají upouštět od nakupování hmotných statků a více se soustřeďují na nakupování zážitků. Zážitkům je kladen mnohem větší aspekt, než tomu bylo v dřívějších dobách. Dříve se lidé příliš nezajímali o zážitky či touhy. Důraz byl kladen především na obstarání obživy a zajištění rodiny, čímž i do jisté míry zajistili genia loci pro dnešní populaci.

V kulturní krajině se již objevuje nepatrný zásah člověka a to v podobě kulturně historických stop.

Za zmínku stojí například návštěvníky oblíbená oblast Valašské Meziříčí a velmi populární „skanzen“ v Rožnově pod Radhoštěm, kde lidé obdivují nejenom přírodní krásy, ale i architektonické zajímavosti.

Asi by se dřívější obyvatelé divili, kolik okouzlení v lidech vzbudí jejich nuzné domy a jejich nelehký způsob života. A rozhodně se nedá říct, že by lidí, toužících poznat život předků, bylo málo. Pro mnoho návštěvníků je tento zážitek natolik hluboký, že si touží tento pocit znovu zopakovat, znovu se nechat vnést do klidné a příjemné atmosféry a zasnít se v dávných dobách.

Přiložením fotografií lidí, žijících v chaloupkách, popis jejich života, či výstava jejich oblečení, může výrazně dopomoci k intenzivnějšímu prožitku a vnesení se hlouběji do prožívání životů jejich předků.

3.7 Genius regionalis

Tento pojem se v praxi ani teorii, až na řídké výjimky, nevyužívá, proto není v literatuře rozpracována ani jeho definice. V kontextu práce, která se zabývá genius loci jednotlivých vybraných míst ve Východočeském kraji, nikoliv však genius loci celého Východočeského kraje, bylo cílem aspoň stručně popsat, jak by mohl být tento pojem vnímán a vykládán. Pro účely pojmu genius regionalis je třeba si upřesnit pojem region, potom co definice genius loci již byla rozebírána v předcházející části práce.

Anděl definuje region jako [15]: „*složitý dynamický prostorový systém, který se formuje na zemském povrchu na základě konkrétních znaků, které jej odlišují od okolí. Podle struktury lze rozlišit dva základní typy regionů:*

- a) *homogenní či formální*
- b) *nodální (funkční)*

Regiony formální jsou vymezovány na základě podobných vlastností jevů vlastních danému regionu. Jejich znakem je vnitřní homogenita, ale také se maximálně liší od ostatních regionů. Nodální či funkční regiony jsou založeny jako prostorový systém na interakci mezi centrem, jádrem, ohniskem a jeho zázemím. Na rozdíl od formálních regionů jsou většinou dynamické a mohou se měnit. Nodální regiony se nazývají podle rozhodující role nodálního centra (střediska). Říká se jim také regiony spádové či funkční. Kritériem pro vymezování těchto regionů je síla (intenzita) vazeb mezi centrem a prvky v zázemí. Je pro ně charakteristické nerovné uspořádání jevů. Tento typ bývá často označován jako sociogeografický region.“

Protože genius loci bývá často spojen s turismem, je dobré se podívat, kolik je v ČR turistických regionů. Oficiálně je jich patnáct. Východočeský kraj má regionální číslo deset, ale samotný Východočeský region je rozebírán v navazující kapitole. Turistické regiony jsou de facto velmi rozsáhlé a také i různorodé. Jednoznačně zformulovat zatím nedefinovaný pojem genius regionalis tak, aby byl jednoznačný a nikoliv pouze vágní, bude nesnadným úkolem. I samotný pojem genius loci, jak se ukázalo v předchozí kapitole, lze jen obtížně jednoznačně vystihnout v jedné větě. Pojem genius regionalis v sobě zahrnuje jednotlivé genius loci zvláštních míst, ale zároveň by je také mělo zastřešovat. Jedná se tedy o rozšíření pojmu genius loci.

Navrhovanou pracovní definicí by mohlo být následující: *genius regionalis* je duch regionu, svérázný ráz kraje, který jej činí jedinečným a odlišitelným od jiných krajů. *Genius regionalis* v sobě zahrnuje místní přírodu, architekturu, mluvu, oblékání, celkový folklor, ale i místa, která se vztahují k dějinám kraje.

Obrázek 12: Turistické regiony ČR

Zdroj: [37]

4 PRAKTICKÁ ČÁST

Do praktické části je zahrnut výzkum, který se zabývá zachycením genia loci na místním *hradě Litice. K tomuto průzkumu bylo vybráno pět respondentů, pomocí nichž byl na konci zpracován názor, zdali je možné genia loci na hradě zachytit, jestli ho všichni respondenti vnímali stejně a jestli se jejich vnímání v průběhu nějak změnilo. Další doplňující průzkum byl proveden na místech s výjimečným genius loci prostřednictvím sociálních sítí u nejznámějších turistických portálů jako Hrady.cz, Turistika.cz a dalších relevantních portálech. Těmi výjimečnými místy jsou tvrz Hanička, hospital Kuks a poutní místo Homole, u nichž budou sledovány pocity návštěvníků z návštěvy. S ohledem na jejich význam pro Východočeský kraj bude popsána i jejich historie.

4.1 Východočeský kraj

Práce se zabývá zachycením genia loci ve Východočeském kraji, a proto nesmí být opomenuta zmínka o Východočeském kraji jako takovém, o jeho specifikách, rázu krajiny a místech vhodných pro nalezení genia loci.

Výtažek ze sbírky zákonů uvádí [17]: *„Východočeský kraj byl ustaven 11. dubna 1960 vyhlášením zákona č. 36/1960 Sb., o územním členění státu. Sídlem kraje je Hradec Králové a vedle severovýchodních Čech k němu náleží i severozápad Moravy. Je vymezen územím jedenácti okresů: Havlíčkův Brod, Hradec Králové, Chrudim, Jičín, Náchod, Pardubice, Rychnov nad Kněžnou, Semily, Svitavy, Trutnov a Ústí nad Orlicí, které spadají do různých krajů s vlastní samosprávou (Liberecký, Pardubický, Královéhradecký, Jihomoravský a Vysočina.“* Roku 1997 došlo ke změně a to [18]: *„Ústavním zákonem č. 347/1997 Sb. správní a samosprávné kompetence byly Východočeskému kraji odejmuty a stal se pouze územní jednotkou.“*

Obrázek 13: Východočeský kraj

Zdroj: [47]

4.1.1 Ráz krajiny a specifika Východočeského kraje

Východočeský kraj je podle [44] tvořený ze severní části regiony Orlické hory, Podorlicko, Broumovsko, Kladské pomezí, Krkonoše – Podkrkonoší a oblasti Králického Sněžníku. V jihovýchodní části se rozkládá Českomoravské pomezí.

Roku 1696 byla prohlášena část Orlických hor, skládající se podle článku [45] nejvyšší části pohraničního hřbetu s hlubokými údolími, krajinnými scenériemi, zbytky přirozených porostů a horských luk, rozkládajících se na rozloze 203 km², za chráněnou krajinnou oblast.

Ráz krajiny neodmyslitelně souvisí s vnímáním genia loci, ať už se jedná o průrvy ve skalách, horské průsmyky, holé pláně nebo vysoké hory se zasněženými vrcholky. Hrady a opevnění byly z obraného hlediska budovány na vysokých kopcích, vesnice naopak v nížinách v dobré dostupnosti pitných zdrojů a podobně. Lidé se snažili uzpůsobovat architekturu tak, aby korespondovala s přírodou a úmyslně se snažili vyzdvihnout přednosti, které krajina nabízela. Všechny tyto snahy úmyslně přispívaly k dotváření genia loci.

Východočeský kraj je bohatý na velké množství památek, které díky vhodnému zakomponování do krajiny, využitím architektury a lidového umění, jsou dodnes velmi navštěvovanými oblíbenými místy, na kterých lze dobře vnímat genia loci. Níže jsou uvedena místa, která jsou návštěvníky navštěvována právě kvůli atmosféře, kterou vyzařují, nebo kterou v návštěvnících místo zanechává.

V první řadě je velmi zajímavým místem, a co do vnímání genia loci vhodným pro svoji jedinečnou atmosféru, hospital Kuks s poblíž nacházející se přírodní galerií Braunových plastik nazývaný Betlém.

Další významnou památkou je barokní zámek Litomyšl, který byl vybudován na slovanském hradišti a roku 1692 byl prohlášen za kulturní památku UNESCO. Zámek se nachází na velmi zajímavém, příjemném místě, obklopeném mnoha dalšími historickými památkami. Město Litomyšl je samo o sobě zvláštním místem, které vyzařuje příjemnou atmosféru, doplněnou o velkou řadu historických a zajímavých míst. Město přitahovalo nejenom návštěvníky lačné po poznání něčeho nového, ale i umělce a známé osobnosti. Jedná se o místo s velmi silným kladným energickým nábojem.

Zámek Opočno a zámek Ratibořice. Dva zámky s bohatou historií opět zbudované na místech velmi zvláště působících, trochu s nádechem tajemna. Obzvlášť hovoří-li se o ratibořickém zámku, který většina návštěvníků velmi dobře zná z vyprávění Boženy Němcové, která díky svému poutavému příběhu dodala místu děj a tím ho učinila zajímavější a žádanější pro davy turistů, a to včetně přílehlého Viktorčina splavu, na kterém si citlivější jedinci zavzpomínají na příběh ubohé Viktorky, a tím se velmi rychle dostanou do atmosféry. Návštěvníci, kteří sem přijíždějí, hledají atmosféru, kterou si díky čtení příběhu vyvolali, a proto by se dalo říci, že zde lze zachytit genia loci i v případě většího počtu návštěvníků. Je to především z důvodu, že většina návštěvníků je naladěna na stejnou pocitovou rovinu a tím místo jistým způsobem posilují.

Dalším zajímavým místem je Chlum, kde se odehrávala roku 1866 bitva mezi Pruskem a Rakouskem. Místo nasálo atmosféru tragické historické události, kterou si do dnešní doby lidé připomínají památníkem, postaveném v místě události. Místo navštěvují lidé, kteří zde hledají genia loci připomínajícího hrůzy bitevních polí a snaží se vcítit do historie popsané na informačních tabulích. Na místě se kdysi strhla nelítostná bitva, kde padlo velké množství lidí. Ovšem dnes již místo působí klidným dojmem. Snad jen pár citlivějších lidí dokáže

z místa atmosféru nasát, neboť zde již nezbylo nic, co by hrůzy připomínalo, ale i tak na místě část genia loci do dnešní doby uchovaná.

Ve Východních Čechách se nachází i řada svatostánků, kapliček a smírčích křížů, které nejsou běžným návštěvníkům, vystavovány na obdiv a které jsou tak trochu zapomenuty zubem času, což místům dodává mnohem intenzivnější jedinečnou atmosféru. Hledají-li lidé místa, která mají silnější energický náboj, měli by se více než na turistické portály zaměřit spíše na místní pověsti, na tajuplná a zapomenutá místa, neboť takováto místa jsou mnohem zajímavější. Lze na nich mnohem lépe zachytit genia loci, protože jsou ještě zcela nepohlčena turistickým ruchem.

4.2 Výzkum genia loci na místním Litickém hradu

Jak vlastně provést výzkum, který má zjistit, zda lze zachytit genia loci a zda ho lze nějakým způsobem uchopit. Každý výzkumník má na to svůj vlastní názor a své metody pozorování. Pro tento druh výzkumu byla zvolena kvalitativní výzkumná metoda s pěti respondenty. Samozřejmě pro lepší výsledky, které by se následně zaznamenávaly do grafů, kde by byly posuzovány například poznatky mužů a žen, by bylo zapotřebí většího počtu respondentů. Ale pro výzkum bakalářské práce by mělo pět respondentů postačit k tomu, aby se dalo posoudit, zda lze genia loci na litickém hradě zachytit.

Z názorů odborníků vyplynulo, že budovy jsou jakýmsi držitelem paměti. Uchovávají v sobě události, které se v daném místě přihodily. Samozřejmě genia loci lze vycítit například i na holé planině, ale jeho vycítění bude mnohem složitější, jelikož se na daném místě nenachází nic, co by mělo paměťový generátor.

Litický hrad byl vybrán pro tento výzkum z důvodu dobré znalosti hradu a celkové oblibě zdejšího kraje zpracovatelkou.

4.2.1 O výzkumu

Kvalitativní výzkum je prováděn po každé aktivitě a to formou krátkého polostrukturovaného rozhovoru s jednotlivci i skupinou. Respondenti odpovídají na krátké a srozumitelně formulované otázky.

4.2.1.1 Otázky kladené respondentům v rámci řízeného rozhovoru

Následující otázky byly kladeny respondentům v rámci výzkumu prováděném na hradě Litice. Otázky byly zaznamenány a zpracovány, tak aby bylo z nich možno vytvořit studii týkající se zachycení genia loci na hradě.

- Co podle vás znamená pojem genius loci?
- Setkali jste se již někdy s tímto pojmem?
- Specifikujte pár slovy vaši představu o významu genia loci.
- Setkali jste se již někdy s působením genia loci na vaši osobu?
- Pokud ano, jak to na vás působilo?
- Pociťovali jste nějaké působení genia loci v průběhu výzkumu?
- Pociťovali jste působení genia loci v celém hradním areálu, nebo jste ho na určitých místech pociťovali silněji? Popište
- Vnímali jste působení genia loci jinak v denní dobu a jinak v noci?
- Když jste hrad procházeli ve skupině, měli jste stále stejné pocity, nebo jste to vnímali jinak? Popište
- Zanechalo ve vás místo natolik silný dojem, že byste ho rádi znovu navštívili?

4.2.2 Výzkum s dvěma respondenty

Obrázek 14: fotografie zachycující zachovalou část Litického hradu

Zdroj: autorka

Výzkum probíhající na hradě Litice byl zprvopočátku absolvován dvěma respondenty. Cílem tohoto výzkumu bylo připravit se na výzkum s pěti respondenty, zmapovat terén, ujasnění si dotazníkových otázek a připravit vše potřebné k výzkumu.

Pro zajímavost byl uveden i první výzkum s dvěma respondenty.

Doba výzkumu: 16. 11. 2013

Čas výzkumu: 17:30 – 19: 02

Počet respondentů: 2

Charakteristika respondentů:

1. bývalý kastelán na Litickém hradu

znalosti o hradu – velmi dobré

povědomost o pověstech o hradu – velmi dobrá

2. zpracovatel průzkumu

znalost o hradu – velmi dobrá

povědomost o pověstech o hradu – malá

Specifické podmínky: den před úplňkem, tma, spadané listí na zemi

První den průzkumu probíhal trochu jinak, než bylo v plánu. Na hrad se jelo z důvodu prozkoumání terénu a přípravy na druhý den, na který bylo přizváno pět respondentů. Respondenti byli vybráni z různých věkových kategorií bez většího vztahu či vzpomínek na hrad, aby se zamezilo možnému zkreslení.

Přesto pro zajímavost byl proveden první den ten samý pokus na dvou respondentech, kteří hrad dobře znají a mají k němu hlubší vztah.

Tento výzkum měl zjistit, zda budou respondenti znající místo mít stejné vnímání ducha místa, tak jako respondenti bez vize zkreslené vzpomínkami.

Důležité je také podotknout, že oba respondenti měli v hlavě jistou představu, které se pravděpodobně nedá vyhnout u žádných z respondentů. Jelikož byl průzkum připravován v noci a po uplynutí zhruba 15 let od doby působnosti na hradě, panovala obava strachu ze tmy, osamocení a možného výskytu nevysvětlitelných jevů. S jistou vizí v hlavě bylo přistoupeno k průzkumu.

Již sama cesta k hradu, kterou absolvovali respondenti společně, nebyla příliš příjemnou procházkou, neboť se hradní cesta vine kolem opuštěného prvorepublikového domu tehdejší smetánky. Dům sám o sobě nepůsobí nijak dobrým dojmem ani ve dne, natož v noci. Z domu sálá nepříjemná negativní energie, až jde z toho mráz po zádech.

V tomto domě by bylo jistě zajímavé provádět podobný výzkum, ale z důvodu uzamčení budovy to nebylo možné.

Po překonání hradní zdi byla vytvořena základna a první respondent vyrážel směr hradní nádvoří. Všude vládlo ticho, bylo jen slyšet šumění lesa, které bylo občas narušeno štěkajícím psem, nebo projíždějícím vlakem z nedaleké železnice.

Cesta byla jasně daná. Projít z místa stanoviště podél hradní stěny, okolo střílen přímo k první vstupní bráně, dále ke sklepení a pak přímo na hradní nádvoří.

4.2.3 Shrnutí výzkumu

Zpracování obou poznatků vedlo k názoru, že intenzivnější prožitky byly zaznamenány v blízkosti budov. Nebylo ani nijak důležité, o kterou část hradu se jednalo. Intenzita byla prakticky stejná při přistoupení k jakékoli budově. Naopak intenzita prožitku klesala s odstupem od budov, tedy více do prostoru, například na nádvoří nebo ve spodní části hradu. Pocity, které na hradě oba respondenti pociťovali, byly prakticky stejné. Oba dva byli vtaženi do vzpomínkových prožitků, týkajících se dřívější působnosti na hradě.

Celkový dojem nebyl vůbec ovlivněn očekáváním, s kterým na hrad oba přišli. Právě naopak, pocity byly velmi kladné, dalo by se říci až velmi dobré, v obou to vzbuzovalo pocit šťastného návratu domů. Místo působilo uklidňujícím dojmem, sálající pohodou a bezpečím.

Po odvyprávění historie hradu, při které bylo zjištěno, že hrad sloužil v dobách svého rozkvětu jako vězení, v němž našlo smrt spousta vězňů, bylo předpokládáno, že se vnímání respondentů nějak změní, ale nic zvláštního se nestalo. V očích respondentů byla zachována shodná atmosféra, která nebyla nijak narušena pochmurnou historií hradu.

4.2.4 Výzkum s pěti respondenty

Charakteristika respondentů:

student, 15 let

vedoucí provozu, 40 let

zdravotní sestra, 33 let

vedoucí provozu, 38 let

studentka, 24 let

Specifické podmínky: běžný podzimní den, zatažená obloha

Respondenti vycházeli z místa stanoviště po jednom, stejnou trasou jako respondenti z předchozího dne. Jejich poznatky a pocity zapisovali v průběhu výzkumu, aby nedošlo ke zkreslení. Výsledky byly zpracovány a vyhodnoceny.

4.2.5 Výsledky výzkumu

Níže jsou uvedeny vyhodnocené otázky, na které respondenti odpovídali během výzkumu.

Co podle vás znamená pojem genius loci?

Genius loci je pojem, který není běžně používaný a nedostal se tedy do podvědomí běžné populace. Význam genius loci byl schopen vysvětlit pouze jeden z účastníků.

Setkali jste se již někdy s tímto názvem?

Až na jednoho respondenta se jednalo o záporné odpovědi, což odpovídá vyhodnocení první otázky, že mladí účastníci výzkumu tento pojem v běžném hovoru nepoužijí.

Specifikujte pár slovy vaši představu o významu genia loci

Jelikož odpovědi na předchozí otázky byly záporné, představy respondentů odpovídaly tomuto faktu. Po upřesnění respondentům, že genius loci je jinak řečeno duch místa, bylo ve většině uváděno, že se jedná o osobu, nějakou nadpřirozenou osobu, která se na daném místě nachází a místo chrání, či lidem našeptává cosi o daném místě. Nejblíže byla ovšem reakce jednoho z respondentů, že se jedná o nějakou sílu, která na člověka působí a nedá se vysvětlit.

Setkali jste se již někdy s působením genia loci na vaši osobu?

Po vysvětlení významu genia loci se všichni respondenti shodli, že již něco podobného cítili, pouze nevěděli jak to pojmenovat.

Pokud ano, jak to na vás působilo?

V tomto bodě se opět všichni shodli, že se jednalo o jakousi sílu, která na ně působila. Tato síla byla tím silnější, čím více o daném místě měli informací. Jako jsou například báje, pověsti, tragédie, která se na daném místě staly a podobně.

Pociťovali jste nějaké působení genia loci v průběhu prohlídky hradu?

Všichni účastníci potvrdili přítomnost genia loci. Jednalo se o pocity kladné, příjemné, až velmi uspokojivé. Zazněly i názory, že by si rádi experiment znovu zopakovali, že se jednalo o velmi příjemné chvíle a rádi by hrad znovu navštívili.

Pociťovali jste působení genia loci v celém hradním areálu, nebo jste ho na určitých místech pociťovali silněji? Popište

Ano, genia loci bylo možné zachytit v celém hradním komplexu. Největší intenzitu pociťovali ve sklepení, kde na ně dýchalo tajemno a až trochu zvláštní nepříjemná tíseň.

Pociťování genia loci na hradě bylo prakticky u všech respondentů stejné, nejlépe lze pocítit genia loci v uzavřených prostorech nebo v blízkosti budov. Velmi silné pocity se vyskytovaly i na hradním nádvoří, kde je člověk obkloповán hradními zdmi, které v noci působí až trochu děsivým dojmem.

Vnímali jste působení genia loci jinak v denní dobu a jinak v noci?

Nedá se říci, že by bylo vnímání genia loci nějak ovlivněno denní dobou. Opět bylo očekáváno, že respondenti budou ovlivněni strachem ze tmy, ale nijak se tato skutečnost neprojevila. Na hradě panoval příjemný klid a pohoda.

Musí se ovšem brát na vědomí, že při obou nočních průzkumech svítil měsíc, který dopomáhal k dobré viditelnosti. Vezme-li se v potaz zatažená obloha bez svitu měsíce, mohlo by to výrazně vnímání respondentů změnit.

Když jste hrad procházeli ve skupině, měli jste stále stejné pocity, nebo jste to vnímali jinak? Popište

Vnímání respondentů při procházení hradem ve skupině bylo již ovlivněno zvonícími mobilními telefony, smíchem respondentů, ale i dobrou náladou. Bohužel se dá říci, že skupina potlačila veškeré možné vnímání genia loci. Zůstala pouze jen dobrá atmosféra, která ale mohla být již ovlivněna samotnými respondenty navzájem a nemuselo se již jednat o genia loci z daného místa.

První skupina, která procházela hrad poprvé, byla naladěna na stejnou pocitovou hladinu vnímání a vcítění se do místa, což výrazně ovlivnilo názor na potlačení genia loci ve skupinách. Jsou-li respondenti naladěni na stejnou pocitovou vlnu, může to naopak dopomoci ve vnímání genia loci a pocit vnímání tak znásobit.

Zanechalo ve vás místo natolik silný dojem, že byste ho rádi znovu navštívili?

V tomto případě se jednalo opět o kladnou odpověď. Všichni hrad rádi znovu navštíví.

4.2.6 Shrnutí výzkumu

Výzkumem bylo prokázáno, že vnímání působení genia loci je mnohem intenzivnější v případě, že se na daném místě nachází respondenti sami, bez účasti jiných lidí, jelikož jejich přítomnost vnímání genia loci značně znehodnocuje. Jinak řečeno, čím větší skupina lidí, tím nižší je úspěšnost vnímání atmosféry, ale pouze za předpokladu, je-li skupina respondentů složena z různých typů lidí s různými názory a pohledy na věc, jako jsou běžné prohlídky s průvodcem.

Sejde-li se ovšem skupina stejně naladěných lidí se stejnými názory na věc, může to naopak vnímání genia loci prohloubit a vnímání zintenzivnit.

Neznalost přesného významu genia loci není v tomto případě na závadu, neboť všichni se s tímto jevem běžně setkávají, jen si to kolikrát neuvědomovali, nebo nevěděli, že se jedná právě o genia loci. Všichni respondenti byli spokojeni s možností, že mohli vyzkoušet něco nového a něco nového se přiučit. Díky tomuto výzkumu přibylo dalších pět lidí, kteří už budou vědět, nejenom co genia loci znamená, ale odnesli si i prožitky, které v nich genia loci zanechal.

4.3 Výzkum na sociálních sítích

Cílem výzkumu bylo ukázat, jak lidé mohou vnímat genia loci. Probíhal na známých portálech Hradycy.cz, Turistika.cz, Youtube.cz, kudyznudy.cz, turisticke-znamky.cz, kde v diskuzích byly vybrány příspěvky akcentující genia loci místa. Každé ze tří vybraných míst Východočeského kraje (tvrz Hanička, hospital Kuks, poutní místo Homol) je taktéž stručně

představeno z hlediska své historie a atmosféra místa je doložena vybranou fotografií. Názory návštěvníků jsou dále zpracovávány, hodnoceny a zakomponovány pro problematiku týkající se vnímání genia loci.

4.3.1 Volba a charakteristika vybraných míst výzkumu

Prvním zvoleným místem byla **tvrz Hanička**, nacházející se v Bartošovicích v Orlických horách, která se stala lákadlem pro návštěvníky lačných po historii válečného období. A proč právě Hanička? Hanička byla prvním místem, které v autorce zanechalo zvláštní až nezapomenutelný pocit už v raném dětství, a která byla základem pro počátky zamyšlení se nad životem našich předků.

Dalším místem byl zvolen **hospitál Kuks**, pro svou jedinečnou zvláštní tajuplnou atmosféru, kterou v neposlední řadě doplňují sochy od Matyáše Brauna a krypta s ponurou, až děsivě romantickou atmosférou, která se otevírá pro zraky návštěvníků, obohacena ve výjimečných případech o tematický program velmi bohatý na vnímání genia loci.

Poutní místo **Homole**, vsazené mezi kopce v blízkosti města Choceň, s několika stupňovitým schodištěm, které lemují sochy, vedoucím ke kostelíku Panny Marie Bolestné, zanechává v navštěvujících kostelík v podvečerních hodinách, pocit uvolnění, oddanosti, klidu a ticha a tajuplna, neboť místo je vcelku málo navštěvované, především ve večerních hodinách. Homole obzvláště uchvacuje svojí polohou, neboť se kostelík nachází na místě, kde by ho nejenom že nikdo nehledal, ale působí zde opravdu tajuplně.

4.3.2 Výzkum genia loci tvrze Hanička

Stručná historie

Oficiální stránky tvrze Hanička uvádí její historii [24]: „*Tvrz Hanička patřila do systému předválečného opevnění budovaného ve 30. letech minulého století. Vznikla, protože hranice s Německem byly v té době v délce 1 545 kilometrů a na severu končily až u Bohumína. Úzký a protáhlý tvar republiky byl v případě útoku ze severu pro naši obranu nevýhodný a proto při této části hranice s Německem vznikl mohutný systém železobetonových opevnění po vzoru francouzské Maginotovy linie. Do podzimu roku 1938, kdy jsme většinu našeho pohraničního opevnění po přijetí Mnichovské dohody museli bez boje opustit, bylo stavebně dokončeno*

celkem 5 tvrzí. Mezi nimi i tvrz Hanička. Ta však 10. října 1938 byla bez boje předána zástupcům německé armády. Po válce je Hanička v majetku Československé armády a udržuje ji rokytnická posádka, ale na podzim roku 1975 byla zabrána tehdejším resortem Federálního ministerstva vnitra. Od té doby jsou datovány první novodobé úpravy rozfázované do tří etap, které začaly roku 1979 pod krycím názvem Objekt Kahan. Ačkoli přestavba „spolykala“ stamiliony korun z kapes daňových pokladníků, nikdy nebyla dokončena. Jen díky této skutečnosti se zde zachovala řada původních prvků předválečného opevnění, navazujících na podzemní plně technologicky vybavený úkryt dvacátého století. Na jaře roku 1995 byla Hanička označena Policií ČR označena za nepotřebnou a nevyužitelnou a byla předána Okresnímu úřadu v Rychnově nad Kněžnou. Ten ji pronajal městu Rokytnice v Orlických horách jako provozovateli muzea a později přímo přešla Hanička do majetku města. V roce 2006 byla tvrz Hanička vyhlášena kulturní památkou.“

Obrázek 15: tvrz Hanička

Zdroj: [38]

Fotografie zachycující tvrz Haničku s pohledem na krajinu, ve které se tvrz nachází. Tvrz byla zbudována za účelem obrany a sloužila jako předválečné opevnění. Z pohledu na fotografii záměr tehdejších stavitelů již není poznat. Pohled se zdá spíše romantického rázu. Objekt je

zasazen do lesní mýtiny s kosodřevinami, v dálce s rozprostírajícími se horami a oblohou protkanou bouřkovými mraky. Z fotografie na pozorovatele dýchne pocit propojení s přírodou a zároveň možné vzrušení a dobrodružství skrývající se v mracích.

4.3.2.1 Tvrz Hanička a její obraz na sociálních sítích

Hrady.cz [25]

Názory na sociální síti na portálu Hrady.cz se od sebe zásadně liší. První z názorů se kloní k negativnímu postoji, vyvolanému přestavbou pevnosti, což má pro pozorujícího důsledek potlačení genia loci. V prostorách, které kdysi sloužily jako pevnost, nezbylo podle názoru prakticky nic, co by pomohlo k pocítění dřívější atmosféry, která na Haničce panovala a kvůli které se návštěvníci na toto místo rozhodli vydat.

Jiný názor se týká neinformovanosti návštěvníků o oplocení, které se táhne okolo objektů, a skrz které není nic vidět. Návštěvník, který se rozhodne Haničku navštívit a dostane se na místo po zavírací době, nemá tedy možnost nic vidět.

Poslední názor se zabývá využitelností vnitřních prostor, z čehož by se dalo usuzovat, že v návštěvníkovi místo zanechalo jistý dojem, který má za následek vyvolání touhy dozvědět se o místě více.

Turistika.cz

Názory na Haničku objevující se na portálu Turistika.cz jsou již shovívavější a hodnotí více území jako celek. Je zde projeveno uchvácení nad dovedností dřívějších stavitelů a kladný pohled na krajiny, do které byly objekty zasazeny. Názory se ovšem více zabývají možnostmi výletu a kvalitou počasí, což by se pravděpodobně dalo považovat za zachycení atmosféry místa.

Youtube.cz – video o Pevnosti Hanička

Poslední zkoumanou sociální síti byl portál Youtube.cz, kde také byl nalezen názor návštěvníků. Jeden z nich vyjádřil naprosté nadšení z místa, které nazval zkráceně a výstižně „mocnou“ atmosférou. Toto krátké výstižné sdělení mluví samo za sebe. Návštěvník byl zcela Haničkou a jejím okolím uchvácen, takže se dá předpokládat zachycení genia loci. Druhý

návštěvník, který i přesto, že na pevnost odjížděl s negativním pocitem, byl nakonec místem takéž okouzlen. Zde byl využit i další aspekt, a to vnesení příběhu do místa děje, který byl dobře interpretován místním průvodcem. Po skloubení vnímaných pocitů atmosféry místa a vnesením děje bylo dosaženo tíženého efektu vnímání genia loci.

4.3.2.2 Zhodnocení výzkumu

Po pozdním příchodu na místo bylo zjištěno stejné zklamání jako u jednoho ze zmíněných názorů. Oplocení objektů zcela potlačuje vnímání genia loci. Místo bylo navštíveno tříčlennou skupinou, kde bylo všemi zúčastněnými konstatováno, že na místě ve skupině nelze prakticky žádnou atmosféru zachytit a jedinou možností úspěchu by mohlo přinést navštívení místa bez účasti jiných osob.

4.3.3 Výzkum genia loci hospitálu Kuks

Stručná historie

Webové stránky hospitálu Kuks uvádí jeho historii [28]: *„Hospitál je součástí jedinečného barokního komplexu u horního Labe, založeného F. A. Šporkem (1662–1738) po roce 1695. Nejprve byla vybudována na levém břehu Labe lázeňská část při léčivých pramenech se zámkem a schodištěm. Na pravém břehu byl postaven hospitál s kostelem Nejsvětější Trojice a rodinnou kryptou (G. B. Alliprandi). Prostor před průčelím kostela a hospitálu zdobí sochy z dílny M. B. Brauna (1684–1738), zobrazující alegorie Náboženství a řadu Ctností a Neřestí. Sochařská výzdoba vznikala v letech 1712–1731. V roce 1743 byl do hospitálu uveden řád milosrdných bratří, kteří se starali o staré a nemocné chovance hospitálu podle stanov Hospitální nadace Františka Antonína Šporka. Díky své výzdobě a určení patří kukský hospitál mezi nejvýznamnější barokní památky ve střední Evropě.“*

Obrázek 16: barokní sochy na Kuksu

Zdroj: [39]

Jedná se o velmi působivou fotografii pozdního léta s pohledem na zapadající slunce, které dokresluje obrysy soch Matyáše Brauna. Z fotografie dýchá tajemno, které pozorovatele vnáší do doby jejich slávy.

Obrázek 17: nádvoří Kuksu

Zdroj: [40]

Tato fotografie je velmi zdařilou ukázkou HDR techniky, díky níž byly velmi zajímavě zdůrazněny mraky obklopující hospitál. Opticky vystupující přední část do popředí působí majestátním dojmem.

Hrady.cz [30]

Z názorů návštěvníků, objevujících se na stránkách Hrady.cz, je velmi dobře poznat vnímání atmosféry, kterou v nich místo vyvolalo. Místo bylo označeno za tajuplné, velmi odlišné od ostatních turistických památek, jehož atmosféra je dobře dokreslena barokními sochami. Návštěvníci projevili nadšení z hospitálu, které bylo ovšem narušeno návštěvou místního hostince, z důvodu neochoty a nezájmu o návštěvníky.

Jeden z návštěvníků označil nadšení z možnosti vlastního zapojení se do děje, neboť v lékárně hospitálu byla turistům nabídnuta možnost vlastní výroby léku.

Turistika.cz

Na stránkách Turistika.cz se objevují shodné názory jako na předchozím serveru. Návštěvníci opět kvitují prohlídku hospitálu, který je jinak návštěvníky považován za zámek. Kuks na řadu lidí působí sice značně ponuře, ale to není považováno za žádnou vadu, neboť doba baroka byla dobou ponurou. Sochy od M. B. Brauna dokážou vzbudit zájem v takřka každém, a to nejenom jejich propracovaností, ale i místem, do kterého byly zasazeny.

4.3.3.1 Zhodnocení výzkumu

Názory návštěvníků, kteří hospitál navštívili, jsou velmi podobné. Všichni jsou uchvázeni velkolepostí a monumentálností celého komplexu. Do výčtu kladů patří jistě i sochy od M. Brauna a krypta, nacházející se pod místním kostelem. Prohlídky hospitálu jsou doplněné o možnost vyrobení si vlastního léku v hospitálské lékárně a barokní hudbu v doprovodu hudebníků v dobových krojích, což spousta návštěvníků velmi ráda uvítá.

Hospitál je jedním z mála míst, kde návštěvníci zachytili genia loci i za přítomnosti většího počtu návštěvníků. Jedním z důvodů může být i zvláštní ponurost a monumentálnost objektu, která se nedá přehlušit ani množstvím návštěvníků.

4.3.4 Výzkum genia loci poutního místa Homole

Stručná historie

Webové stránky poutního místa Homole uvádí [31]: *„Významné barokní poutní místo, jehož lákadlem je 153 schodové schodiště, je vystavěné na osamoceném návrší v podhůří Orlických hor. Je stavební i umělecko-historickou raritou v Evropě. Bylo vybudováno hraběnkou Terezií Eleonorou Ugarte v letech 1690-1696. Jádrem celého komplexu poutního místa je raně barokní kostel Panny Marie Bolestné, kolem kterého se rozprostírá hřbitov. Kostel je jednodílnou stavbou s trojboce uzavřeným presbytářem s hranolovou věží, průčelí je zdobeno volutovým štítem. Interiér kostela je proveden v rokokovém a pseudoslohovém stylu. Největším lákadlem pro návštěvníky je kamenné schodiště z roku 1767, které je evropským unikátem. Má 153 schodů a 16 odpočívadel, jejichž počet je zvolen pro poutníky symbolicky, a to podle počtu Zdrávasů a Otčenášů růžence v modlitbě Velký růženec. Schodiště je po obou*

stranách zdobeno dvojicemi soch svatých, nahoře je zakončeno branou na hřbitovní návrší, kterou po stranách lemují malé kaple z roku 1703. Za kostelem je klečící sousoší sv. Jana Nepomuckého a Václava, nedaleko pak budova bývalé kaplanky z roku 1754. V roce 1778 ještě komplex doplnila kostnice a v roce 1805 přibyla zvonice.“

Obrázek 18: výstup na poutní místo Homole

Zdroj: [41]

Fotografie zachycující schodiště ze 17. století, lemované sochami po obou stranách schodiště. Opět se jedná o HDR techniku, která zdůraznila stíny na schodnicích a dodala schodům „starobylý“ nádech. Schodiště vypadá opotřebovaně a zašle, čímž dopomáhá k doplnění tajuplné atmosféry a zároveň romantického rázu.

Průzkum, týkající se poutního místa Homole, probíhal na sociálních sítích Turistickeznamky.cz, vyletnik.cz, Hrady.cz, omlazeni.cz, kudyznudy.cz, kam-na-vylet.cz, mojeorlickehory.cz, poutninistacr.cz, krasnecechy.cz a mnoho dalších.

Turisticke-znamky.cz [32]

Názory návštěvníků, týkající se poutního místa Homole, se od sebe na stránkách Turisticke-znamky.cz prakticky neliší, všichni popisují zklamání nad odcizením soch, které ke schodišti neodmyslitelně patří a bez nichž už schodiště nemá toho správného ducha místa, i když schody samy o sobě jsou jistou útechou a konečný výhled do kraje naskytující se od kostela je zcela okouzlující. Což bylo oceněno i autory recenzí na tomto webu. Jediné, co tu chybí je, hlubší popis pocitů návštěvníků, které poutní místo navštívili. Na portále se nacházejí ve větší míře diskuze o turistických známkách, než o geniu loci.

Omlazeni.cz

Tato stránka, jak již napovídá její název, není určena pro návštěvníky, ale jako informativní a diskusní portál pro ženy. Účelem zařazení této webové stránky do výzkumu, bylo poukázat na fakt, že působení genia loci lze hledat i v jiných odvětvích, než jsou jen stánky určené pro návštěvníky.

Poutní místa, hrady nebo zámky jsou vyhledávaným cílem pro pořádání svatebních ceremonií, banketů, firemních večírků, narozeninových oslav a jiných. Na těchto stránkách se diskuse zaměřuje na hledání kouzelných míst vhodných pro svatební obřady, kde bylo poutní místo Homole navrženo jako jedna z možných variant.

Hrady.cz [25]

Na těchto webových stránkách je, bohužel, velmi malé množství komentářů, prakticky nedostačující k jakémukoli průzkumu na tomto webu, což možná i poukazuje na nízkou návštěvnost tohoto místa. Komentáře se zabývají pouze znepokojením nad výškou, v jaké se kostel nachází, s komentářem „proč se všechno staví na kopci“. Tyto stránky jsou obohaceny o galerii obrázků a popisků týkajících se místa. Proto není zcela zřejmé, proč turisté hodnotí z celého výletu pouze náročnost výstupu, neboť museli již dopředu vědět, do čeho jdou.

Žádné náznaky týkající se jiných prožitků, dojmů či zážitků, bohužel, v komentářích nejsou uvedeny, lze se tedy domnívat, že ani tito návštěvníci genia loci nepocítili.

Krasnecechy.cz

Důležitou roli ve vnímání genia loci [49] hraje nejenom kostel Panny Marie Bolestné, ale především mohutné schodiště, které svým počtem schodnic a odpočívadel odpovídá Zdravasům a Otčenášům v celém růženci. Po stranách bývalo schodiště zdobené sochami

světců, které měli nejenom estetický význam, ale i duchovní. Z těchto důvodů a z důvodů pořádání náboženským akcím, které neustaly ani v dnešní době, se nestal kostel nejenom místem vyhledávaným turisty, ale i místem pro poutníky, což opět dodává místu jedinečnou atmosféru, autenticitu a genia loci.

4.3.4.1 Zhodnocení výzkumu

Poutní místo Homole dosud není zcela lukrativním místem pro návštěvníky, neboť nalézt recenze na toto místo nebylo vůbec snadné. Internetových portálů, zaměřujících se na informovanost návštěvníků o tomto místě, je vcelku velké množství, ovšem recenzí od návštěvníků je velmi málo. Z fotografií a názorů lidí je patrné, že se na místo vypravují z důvodu zájmu o historické schodiště a krásného výhledu do krajiny, nikoli kvůli kostelu, neboť o kostelu prakticky zmínky chybí. Pouze z jedné recenze je zřejmé, že byl na místě zachycen dojem genia loci.

Návštěvníci s potěšením kvitují schodiště a opakovaně zmiňují krásu místa, ale citelně postrádají původní výzdobu, která dotvářela celkový dojem místa.

Z velmi nízkého počtu návštěvníků, kteří místo na sociálních sítích okomentovali, se toho, bohužel, moc usoudit nedá, ovšem z nalezených stránek lze usuzovat, že je místo vyhledávané pro svůj status poutního místa a místa vhodného pro svůj energický náboj a jedinečnou atmosféru vhodnou pro různé ceremonie.

Zcela chybí recenze duchovních a lidí navštěvujících poutní místo ve večerních hodinách, kdy by se dala předpokládat možnost zachycení genia loci.

Obrázek 19: poutní místo v současné době

Zdroj: [42]

V současné době je vykácen lesní porost lemující jednu stranu schodiště, který je patrný na předchozí fotografii, z toho důvodu místo zcela ztrácí dřívějšího genia loci. Dříve místo sálalo romantickým, příjemným uklidňujícím dojmem, dnes by tyto pocity návštěvník hledal jen stěží.

5 SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ PRÁCE

Úkolem teoretické části bylo ujasnit a najít odpovědi na otázky týkající se vysvětlení pojmu *genius loci*, percepce krajiny a *genius regionalis*.

Najít odpovědi na otázky zmíněné v metodice práce. První otázky se týkaly výzkumu prováděného na hradě Litice.

1. Jaké mají povědomí respondenti o pojmu *genius loci*?

Průzkumem bylo zjištěno, že povědomí respondentů o *geniu loci* je velmi nízké, neboť pouze jeden z pěti respondentů věděl, co pojem znamená. Termín *genius loci*, se dosud nevyskytuje v tak hojném počtu, aby se dostal do povědomí běžných lidí.

2. Je rozhodující počet lidí na vnímání *genia loci*?

Počet lidí pro vnímání *genia loci* je velmi důležitý, neboť čím větší skupina lidí prohlídku absolvuje, tím více je celý průběh narušován různými vjemy, jako jsou například zvonění telefonů, komunikace mezi návštěvníky, napomínání dětí, řešení různých rušivých podnětů a nesoustředění se na danou věc.

3. Je atmosféra místa ovlivnitelná některými faktory, jako je například denní doba?

Průzkumem nebylo prokázáno, že by některé faktory, jako je denní doba ovlivňovaly respondenty tohoto výzkumu. Ovšem nelze říci, že by určité faktory neměly vliv na vnímání *genia loci*, pouze se to nepotvrdilo v tomto případě.

Cílem výzkumu na sociálních sítích bylo zjistit odpovědi na následující otázky:

1. Kde návštěvníci vnímají *genia loci*?

Místem, které bylo nejvíce bohaté na vnímání *genia loci*, byl bezpodmínečně hospital Kuks. Toto prostředí zanechává v lidech velmi zvláštní pocity a většina se sem velmi ráda znovu vrací.

2. Existují nějaké faktory, které ovlivňují vnímání návštěvníků?

Dalo by se říci, kolik je lidí, tolik je názorů na vnímání *genia loci* a zároveň i názorů na faktory, které *genia loci* ovlivňují. Každý návštěvník vnímal jiné věci, jinými byl uchvácen a

jiné podněty jeho vnímání narušovaly. Nejběžnějšími faktory byly zásahy novodobé lidské činnosti, ať už se jednalo o oplocení objektů či vykácení lesního porostu.

Další část práce rozebrala možnosti zachycení genia loci pomocí fotoaparátu a výsledkem výzkumu bylo zjištěno, že nejlepší možností pro zachycení genia loci a udržení autenticity foceného objektu je využití HDR technologie.

Praktická část byla zaměřena na místa Východočeského kraje, která byla vybírána podle atraktivnosti, návštěvnosti, a možnosti zachycení genia loci, která sloužila jako výzkumný materiál v rámci zachycení a pochopení genia loci.

První výzkum byl prováděn na hradě Litice s pěti respondenty, kteří odpovídali na dotazníkové otázky. Výzkumem bylo zjištěno, jak je nesnadné vnímat genia loci za přítomnosti většího počtu účastníků. Sejde-li se ovšem skupina lidí, kteří mají stejné názory a jsou naladěni na stejnou vlnu, může to naopak vnímání genia loci zintenzivnit.

Druhý průzkum prováděný na sociálních sítích měl za úkol zjistit názory návštěvníků na vybrané lokality, a zda některé z nich vyvolaly v návštěvníkovi pocit, který by se dal považovat za genia loci.

Průzkum poukázal na nesnadnost získání potřebných informací, týkajících se názorů lidí na historická místa, neboť komentářů k památkám se objevuje velmi málo a sítí zabývajících se památkami je také nedostatečné množství. Lidé tyto stránky používají spíše informativně, aby se dozvěděli potřebné informace, týkající se polohy místa, vzhledu, dostupnosti, případného ubytování v okolí, či stravování. Názory na památky si spíše lidé sdělují na jiných webových stránkách dnes již mnohem více populárních jako je například facebook. Vše si lidé sdělují ukládáním fotek na plochu facebooku s občasnými heslovitými komentáři. Dalo by se tedy říci, že doba, kdy si lidé vyprávěli zážitky při osobních návštěvách, nebo posíláním pohledů, je už trochu zapomenuta, což samo o sobě jistého genia loci ztrácí. Mnoho z nás má jistě ještě v živé paměti kupování si pohlednic a sbírání razítek na pohledy v pokladnách či obchodech se suvenýry, nebo fotografování klasickými fotoaparáty na černobílý a později na barevný film, kdy se fotily jen vybrané momentky. Všechny tyto aktivity nesly samy o sobě jistého genia loci a k místům neodmyslitelně patřily.

Po provedeném průzkumu sociálních sítí a názorů návštěvníků na památky bylo zjištěno naprostého nedostatku názorů, což znesnadňovalo průběh celého výzkumu. Z tohoto důvodu

byly vybrány dva portály, které byly analyzovány hlouběji, co se týká vnímání genia loci návštěvníky.

1. Hradycy.cz: Webové stránky jsou pěkně přehledně vytvořeny a zpřístupněny pro komentáře a názory návštěvníků k památkám. Prozkoumáním stránek bylo však zjištěno, že není vůbec rozhodující, zdali je místo turisticky více či méně navštěvované, neboť na stránkách se objevují názory na všechny známé i méně známé lokality. Názory návštěvníků jsou různorodé, ovšem nebyl nalezen přímo názor týkající se genia loci. Návštěvníci si zde sdělují názory z výletů, jak se k místu nejlépe dostat, jak místo vypadá a jak asi vypadalo dříve, kdy nejlépe památku navštěvovat a podobné, ovšem názorů na atmosféru místa je nedostatečné množství, dalo by se říci, že prakticky chybí.
2. Turistika.cz: Webová stránka se zabývá širším rozhledem okolo cestování, není tedy zaměřena pouze na informace ohledně výletů po České republice, ale lze zde najít i tipy na výlety v Německu, možnost nákupu letenek, ubytování, různé testy, jízdní řády, soutěže a jiné. Tím se stala stránka méně přehlednou a působí trochu chaotickým dojmem.

Návštěvníci na těchto stránkách kvitují krásy památek, popisují touhu místo opět navštívit, celkově hodnotí památku, ale nijak se nezaobírají celkovým dojmem, či náladou, kterou z návštěvy měli.

Stránky působí pravděpodobně nepřehledně i pro návštěvníky, neboť názorů a komentářů se tu vyskytuje velmi málo a je velmi složité z těchto stránek vyvodit nějaký důkaz o zachycení genia loci mezi návštěvníky.

Z průzkumu tedy vyplývá, že vnímání genia loci mezi návštěvníky a sdělováním názorů a poznatků na veřejné síti, lze zde jen velmi těžko hledat. Jako nejlepší možnost získání dostatečných názorů a podkladů pro studie zůstává jako nejlepší možnost dotazníková varianta.

6 ZÁVĚR

Účelem bakalářské práce bylo využití a uchopení genia loci v rámci Východočeského kraje a za pomoci výzkumů zjistit odpovědi týkající se vnímání genia loci na vybraných místech východočeského kraje.

Teoretická část ujasňovala a hledala odpovědi na otázky týkající se vysvětlení pojmu genius loci, percepce krajiny a genius regionalis. Rozebrala možnosti zachycení genia loci pomocí fotoaparátu a využití HDR technologie, za pomoci různých druhů fotografií.

Praktická část byla zaměřena na místa Východočeského kraje, která jsou pro návštěvníky atraktivní v rámci zajímavosti a zachycení genia loci, která sloužila jako výzkumný materiál pro terénní a kvalitativní výzkumy. Místa byla vybírána z důvodu vlastního zájmu a dobré znalosti míst.

Po provedených výzkumech bylo zjištěno několik nedostatků, kterým by se mělo v dalších výzkumech předejít. Důležitým bodem dalšího výzkumu by měla být lepší připravenost a propracovanost celého průběhu výzkumu, což se by se bez tohoto průzkumu jen těžko upravovalo, neboť chyby se nejlépe propracovávají během programu.

Ačkoliv respondenti ve výzkumu prováděném na hradě Litice, ani aktéři diskuzí na sociálních sítích, kteří byli namátkově citováni, nedokázali přímo využívat pojem genius loci, v mnohém se svými výroky v diskuzích přiblížili k jeho definici, tak jak ji třeba pojímá Václav Cílek. Pojem genius loci tedy není široce využíván, ale je opisován výrazy jako atmosféra, kouzelné, krásné a jinými adjektivy. Mnozí návštěvníci vnímají jako genius loci ovlivňující mnohé prvky, např. nežádoucí až rušivé stavební úpravy v okolí, případně postrádají motivy, které byly původně součástí onoho místa.

Průzkumy bylo zjištěno, že nejefektivnější a nejspolehlivější i když časově náročnější je průzkum v terénu. Další možností výzkumu by mohl být průzkum prováděný přímo s návštěvníky, které hrad navštěvují, pokládat jim otázky na místě a to dotazníkovou formou, které by byly následně vyhodnocovány a zpracovány.

Závěrem této práce bylo zanalyzovat pojem genius loci a jeho výklad jak v literatuře, tak i v reálné praxi mezi návštěvníky specifických míst. Nutné je ovšem přiznat, že slabinou práce je nedostatečná literatura, neboť tématem genius loci se zabývá málo odborné literatury. Pro další výzkum by mohlo být podnětné utváření pojmu genius regionalis. Na příkladu

Východočeského kraje bylo již poukázáno, že pojem genius loci může teoreticky zahrnovat i širší lokalitu, než konkrétní vymezené místo.

Námětem k rozšíření práce by bylo využití genia loci v propagaci v rámci cestovního ruchu, kde by sloužil jako pomůcka k přilákání nových či stávajících klientů na místa, která nejsou v současné době tolik populární. Lokalitám by bylo za pomoci historických pramenů dodáno na atraktivnosti, tím by mohlo být místo využíváno nejen jako turistická lokalita, ale například i jako pomůcka ve školství, kde by bylo názorně ale přitom zábavnou formou poukázáno na životy dřívějších lidí a vdechnuta tak místu životní energie.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] STIBRAL, Karel. Proč je příroda krásná. 1. vyd. Praha: WoltersKluwer ČR, 2005, 204 s. ISBN 80-7363-008-7.
- [2] Zahrada-park-krajina. Genius loci – o stejnojmenné knize Christiana Norberga – Schulze.[online] [cit. 2014-01-07]. Dostupné z:http://www.zahrada-park-krajina.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=137:genius-loci-o-stejnojmenné-knize-christiana-norberga-schulze&catid=60:krajina&Itemid=123
- [3] Wikipedie otevřená encyklopedie. Urbanismus. [online]. [cit. 2014-01-07]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Urbanismus>
- [4] Resort životního prostředí – Šumava-národní park-chráněná krajinná oblast. Historie krajiny. [online]. [cit. 2014-01-07]. Dostupné z: <http://www.npsumava.cz/cz/1287/sekce/historie-krajiny/>
- [3] Lípa resort apartotel lípa penzion lípa hostel lípa. Genius loci. [online]. [cit. 2014-01-07]. Dostupné z: <http://www.lipa-resort.cz/genius-loci/10>
- [4] Ais-atelier. Genius loci, přítel spokojeného bydlení. [online]. [cit. 2014-01-26]. Dostupné z: <http://ais-atelier.cz/publikace/GENIUS.pdf>
- [5] Muzeum-umeni-benesov. Genius loci. [online]. [cit. 2014-07-16]. Dostupné z http://muzeum-umenibenesov.cz/useruploads/files/sumne_benesovsko/4.geniusloci.pdf
- [6] CÍLEK, Václav. Krajiny vnitřní a vnější: texty o paměti krajiny, smysluplném bobrovi, areálu jablkového štrúdlu a také o tom, proč lezeme na rozhlednu. 2.dopl.vyd. Praha: Dokořán, 2005. ISBN 80-736-3042-7.- CÍLEK, Václav. Makom: kniha míst. 2., dopl. vyd. Praha: Dokořán, 2007. ISBN 80-736-3120-2.- CÍLEK, Václav. Vstoupit do krajiny: o přírodě a paměti středních Čech. Praha: Dokořán, 2004. ISBN 80-865-6958-6.
- [7] PÁSKOVÁ, M. - ZELENKA, J. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002. ISBN 8023901524.
- [8] IFDI. Krajinářská fotografie a její úprava [online]. [cit. 2014-11-05]. Dostupné z <http://www.idif.cz/>

-
- [9] IFDI vaše škola fotografie. Tajemství noci: krása noční fotografie [online].
[cit. 2014-11-05]. Dostupné z: <http://www.idif.cz/>
- [10] MILUJEME FOTOGRAFII. Vytváříme HDR fotografie [online].
[cit. 2015-11-01]. Dostupné z <http://www.milujemefotografii.cz/vytvarime-hdr-fotografii>
- [11] Flor. HDR fotografie + Photoshop tutoriál [online].
[cit. 2015-16-01]. Dostupné na <http://blog.flor.cz/hdr-fotografie/>
- [12] ČTVERÁK Vladimír, LUTOVSKÝ Michal, SLABINA Miroslav, SMEJTEK Lubor, Encyklopedie hradišť v Čechách. Vydalo nakladatelství: Libri,, 2003, ISBN 80-7277-173-6
- [15] ANDĚL, J. *Sociogeografická regionalizace*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 1996. ISBN 80-7044-112-7.
- [16] TOURISM.cz. Turistické regiony ČR [online].
[cit. 2014-11-26]. Dostupné na http://www.tourism.cz/mapa/mapa.phtml?id_objektu=113950
- [17] ČESKO. Zákon č. 36/1960 Sb., O územním členění státu. In: Sbírký zákonů s původním zněním zákona. částka 15/1960. Dostupný také z: <http://web.archive.org/web/20110522053903/http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1960/sb15-60.pdf>
- [18] ÚSTAVA ČR. O vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb. [online] [cit. 2014-11-24]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&name=z~C3~A1kon~20o~20vytvo~C5~99en~C3~AD~20vy~C5~A1~C5~A1~C3~ADch~20~C3~BAzemn~C3~ADch~20celk~C5~AF&rpp=15#seznam>
- [19] ZÁMEK LITOMYŠL. Zámek Litomyšl [online].
[cit. 2014-11-20]. Dostupné na www: <http://www.zamek-litomysl.cz/historie/>
- [20] NPU.cz. Opočno - zámek [online].
[cit. 2014-11-20]. Dostupné na www: <http://www.npu.cz/sights/zamek-opocno/>
- [21] RATIBORICE-BABICCINOUDOLI.cz. Zámek Ratibořice [online].

[cit. 2014-11-20]. Dostupné na www: <http://www.ratiborice-babiccinoudoli.cz/zamek-ratiborice/>

[24] HANIČKA. Tvrz Hanička [online].

[cit. 2014-11-20]. Dostupné na www: <http://www.hanicka.cz/>

[25] HRADY.cz. Pevnost Hanička [online].

[cit. 2014-11-20]. Dostupné na <http://www.hrady.cz/?OID=1371>

[26] TURISTIKA.cz. Pevnost Hanička [online].

[cit. 2014-11-20]. Dostupné na <http://www.turistika.cz/vylety/pevnost-hanicka>

[27] YOUTUBE.com. Pevnost Hanička [online].

[cit. 2014-11-20]. Dostupné na <https://www.youtube.com/watch?v=rzkYqwfrNmI>

[28] NPU.cz. Kuks - Hospital a Betlém [online].

[cit. 2014-11-20]. Dostupné na <http://www.npu.cz/sights/hospital-kuks/>

[29] HRADY.cz. Kuks [online].

[cit. 2014-11-20]. Dostupné na <http://www.hrady.cz/?OID=1265>

[30] TURISTIKA.cz. Kuks [online].

[cit. 2014-11-20]. Dostupné na <http://www.turistika.cz/mista/kuks-hospital>

[31] Hradeckým krajem.cz. Poutní místo Homol [online].

[cit. 2014-11-20]. Dostupné na <http://www.hradeckymkrajem.cz/kraj/poutni-misto-homol>

[32] Turisticke-znamky.cz. Poutní místo Homol [online].

[cit. 2014-11-24]. Dostupné na <http://www.turisticke-znamky.cz/znamky/poutni-misto-homol-borovnice-c1256>

[33] icest. Litice – v bouři válek [online].

[cit. 2014-11-24]. Dostupné na <http://www.icesty.cz/hrad-litice/>

[34] FOTOINSTITUT.CZ. PhotoHint 15: HDR fotografie [online].

[cit. 2015-03-06]. Dostupné na <http://www.fotoinstitut.cz/clanky/194/1>

-
- [35] DEVIANT ART. Taxi Newyork HDR [online].
[cit. 2015-03-06]. Dostupné na <http://tonistl.deviantart.com/art/Taxi-Newyork-HDR-138346199>
- [36] HDwallsorce.com. Free Image Download [online].
[cit. 2015-03-06]. Dostupné na <http://hdwallsource.com/stunning-hdr-city-wallpaper-38116.html>
- [37] TURISTICKÉ REGIONY ČR. [online].
[cit. 2014-12-06]. Dostupné na http://www.tourism.cz/mapa/mapa.phtml?id_objektu=113950
- [38] kudyznudy.cz. Hospital Kuks. [online].
[cit. 2014-12-06]. Dostupné na <http://www.kudyznudy.cz/>
- [39] kudyznudy.cz. Hospital Kuks. [online].
[cit. 2014-12-06]. Dostupné na <http://www.kudyznudy.cz/>
- [40] KRÁLOVEHRADECKÝ KRAJ. Turistika a volný čas. [online].
[cit. 2014-12-06]. Dostupné na <http://www.kralovehradeckyregion.cz/>
- [41] Z historie mikroregionu. Kulturní památky. [online].
[cit. 2014-12-06]. Dostupné na <http://brodec.unas.cz/historie-foto.htm>
- [42] Rychnovský deník.cz. Poutní místo mají opět ozdobit ovocné stromy. [online].
[cit. 2015-03-10]. Dostupné na http://rychnovsky.denik.cz/zpravy_region/poutni-misto-maji-opet-ozdobit-ovocne-stromy-20130312.html
- [43] Genius loci. [online]. [cit. 2014-12-10]. Dostupné na
http://muzeum-umeni-benesov.cz/useruploads/files/sumne_benesovsko/4.geniusloci.pdf
- [44] Orlické hory – Kladské pomezí – Východní Čechy. Něco úvodních informací. [online].
[cit. 2015-03-12]. Dostupné na <http://orlickehory.webz.cz/vychodni-cechy.htm>
- [45] Královéhradecký kraj. Chráněn krajinná oblast Orlické hory. [online]. [cit. 2015-03-12].
Dostupné na <http://www.kralovehradeckyregion.cz/dr-cs/100514-chranena-krajinna-oblast-orlicke-hory.html>

[46] Sienkiewicz, Henryk. Quo Vadis. v edici Český klub Nakladatelství Josefa Šimona, Praha 1994, ISBN 80-85637-14-6.

[47] Percepce krajiny. Výzkum a využití ve strategickém plánování. [online]. [cit. 2015-03-12]. Dostupné na http://cvut.mapovyportal.cz/percepce_krajiny.pdf

[48] Stavitelé katedrál. Praha: Kniha Christiana Norberga-Schulze Genius loci je gejzírem nápadů i po třiceti letech. [online]. [cit. 2015-03-12]. Dostupné na <http://stavitele-katedral.cz/praha-kniha-christiana-norberga-schulze-genius-loci-je-gejzirem-napadu-i-po-triceti-letech/>

8 SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: hrad Litice	20
Obrázek 2: vstupní brána hradu Litice	21
Obrázek 3: šest různých expozičních fotografií dřevěného kostela zachycující různé pohledy ve světle a stínu	24
Obrázek 4: HDR obraz složený z předchozích šesti snímků, jedná se o výslednou podobu po úpravách za pomoci HDR programu	25
Obrázek 5: panorama města Edinburgh, Skotsko, vyfocené technikou HDR.....	26
Obrázek 6: dopravní značka po HDR úpravě za použití širokoúhlé čočky, zachycující opuštěné neznámé místo.....	27
Obrázek 7: fotografie trolejbusu po úpravě a dokreslení za pomoci HDR technologie	28
Obrázek 8: na levé straně fotografie před úpravou a na pravé straně po úpravě HDR technologie.....	29
Obrázek 9: okrasná zahrada na Rockyngham Castle, Anglie.....	30
Obrázek 10: starodávný dům v městečku Bredon, Anglie	30
Obrázek 11: soukromý zámecký komplex v East Casrton Country Park	31
Obrázek 12: Turistické regiony ČR.....	35
Obrázek 13: Východočeský kraj	37
Obrázek 14: fotografie zachycující zachovalou část Litického hradu.....	41
Obrázek 15: tvrz Hanička.....	48
Obrázek 16: barokní sochy na Kuksu	51
Obrázek 17: nádvoří Kuksu	52
Obrázek 18: výstup na poutní místo Homole.....	54
Obrázek 19: poutní místo v současné době	57

9 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I: Ohlasy na pevnost Hanička

Příloha II: Ohlasy na hospitál Kuks

Příloha III: Ohlasy na poutní místo Homole

Příloha I: Ohlasy na tvrz Hanička

Hrady.cz

29.10.2012 08:14 *marbla*

[reagovat](#), [odpovědět](#)

zklamání

Jaké bylo naše zklamání, když jsme celí natěšení se přičítali k pevnosti Hanička a našli jsme tam jenom oplocený prostor, do kterého nebylo vůbec vidět. Turista, který přijde mimo návštěvní hodiny má prostě smůlu, protože nikde na žádných vyobrazeních to není vidět a nikde na to není upozorněno. Jenom se všude píše, jaký je to unikát. Kvůli čemu to tak je, by mě fakt zajímalo, když ostatní objekty jsou volně přístupné.

7.9.2009 08:09 *Machy*

[reagovat](#), [odpovědět](#)

škoda

V létě jsem pevnost Hanička navštívil, ale moc mě to nenadchlo. A to díky tomu, že objekt byl přebudováván na protiatomový kryt. Vnitřek už vůbec nepřipomíná pevnost která měla sloužit k obraně před nepřítelem:-) Ted to připomíná spíše jen prázdný sklep, nebo prostory nějaké teplárny. Dlouhé chodby a prázdné místnosti jsem opravdu nezaujaly. Jo pevnost Březinka, to je úplně jiný kafe. Pokud chcete vidět pevnost připravenou k boji, tak vyražte tam.

9.11.2008 10:30 *jirun*

[reagovat](#), [odpovědět](#)

Jak to řešili s teplem ?

Zajímalo by mně jak se v pevnosti řešilo vytápění/ventilace ? Jak měli vyřešen zdroj el.energie, teplé vody - pokud takový komfort posádka měla ?
děkuji

3.9.2009 13:52 *MICi*

[reagovat](#), [odpovědět](#)

Teplo se získávalo ze zahřátých nábojnic které se ochlazovali ve vodě a takto ohřátá voda se dále rozváděla po pevnosti. teplota v dolních patrech tak měla být cca. 20 st.c.

6.8.2009 21:38 *rubes*

[reagovat](#), [odpovědět](#)

jdi se tam podívat a průvodce ti vše řekne nebo si kup knihu.

Diskuse k výletu PEVNOST HANIČKA

02.09.2014 20:05

růžena

Nedávno jsme se byli podívat po delší době na Haničce, bylo krásné počasí, prima výlet. Bundy s sebou, v podzemí je zima!!! Doporučuji jít pěšky zpátky do Rokytnice přes Horní Rokytnici, je to pěkná procházka úžasnou krajinou a hlavně z kopce - hurá. Je vidět, že to tam zase začíná žít, podél silnice přibývají pěkné, většinou roubené chalupy. Jen nás zarazila podivná stavba u takové vily - ubytovny? blízko autobusové zastávky pod zatačkami v Horní Rokytnici, šli jste tam někdo v poslední době? Je to jak pěst na oko, taková ratejna v chráněné krajinné oblasti, vůbec se to tam nehodí. Užívejte si zbytků léta, rostou houby, tak hurá na procházku někam do lesa!

reagovat

PEVNOST HANIČKA (TECHNICKÁ PAMÁTKA) - ORLICKÉ HORY A PODHŮŘÍ

[Zpět na článek](#)

- [přidej komentář](#)

Počet komentářů: 2

Titulek: nedoporučuji **Zasláno:** 28.08.2007

10:53:35

Autor: Bohacek

Byl jsem na mnoha pevnostech a opevněních u nás a v cizině a tak mohu říci ,že návštěva je opravdu jen pro znalce,ale pro pouhého výletníka je to škoda času a pro děti žádný zážitek/mnoho dětí brečelo a už chtěli být venku/ -je to prostě jen chození chodbou několik km a nic nevidíte/pro znalce je to něco jiného./Okolí je naopak velmi zajímavé.Takže prohlídka okolo super vevnitř hrůza.

- [reaguj](#)

Titulek: Super **Zasláno:** 26.01.2008 19:14:47

Autor: Veru

Rozhodně nemůžu souhlasit s tím, že je to ztráta času. Já rozhodně znalec nejsem, ale i tak jsem si prohlídku velice užila. Jen se připravte, že ve třicetistupňových vedrech je uvnitř bunkru celkem chladno:) Velmi úsměvné mi také přišlo, když nám průvodce na každém kroku vysvětloval, co na Haničce mělo být nebo bylo, ale buď to nikdy nebylo nainstalováno, nebo se to po válce odvezlo do kovošrotu:) Jinak opravdu své návštěvy nelituji, bavilo mě to...super!

- [reaguj](#)
- [přidej komentář](#)

Vladimír Knížek před rokem
SOUHLAS, BZL JSEM TAM TAKY. UYASNE.

A ro před 3 lety odpověď uživateli alex micatronic
@syslik262 Luftwafe by nam rozbombardovalo Prahu do 12ti hodin, po nepodepsane kapitulaci a Wermacht by nas rozjebal na sracky

WHDirk před 4 lety
Jo je to tam opravdu hezky, ale znam i lepsi, tak bez urazky prosim. napr. Pevnost Brezinka

centrumaka před 6 lety
To je úplně mocný!

januschau před 5 lety
Před pár dny jsem se na Haničce byl podívat. Nečekal jsem nic moc, říkal jsem si, že to bude jen beton a nic. Ale už po pár minutách prohlídky jsem musel změnit názor. Je to naprostá bomba, i díky skvělému průvodci. To místo má tak úžasnou atmosféru, že strčí do kapsy kdejaký načančaný zámek. Doporučuji všem. Video je opravdu dobrý, díky za něj.

lamka4 před 3 lety
LIDI MUJ PRA DEDA BYL JOSEF C HALUPECKÝ jeden z velclch dustojniku

adam Sokl před 2 lety odpověď uživateli A ro
Ale ho...o, neměly zásoby, byli celkem v háji... bez pořádných zásob paliva, maziva, munice, proviantu atd... to měli asi na 1-2 týdny bojů pro lf a na 3-4 týdny pro vermacht... piloti bez pořádného výcviku, se našim nemohli rovnat, LF a wermacht byli v té době jen stínem toho co byli v roce 1939, po tom co se u nás dozbrojili...

Příloha II: Ohlasy na hospitál Kuks

Hrady.cz

- 27.4.2009 00:18 *Miroslav Novotný* **Zámek?** reagoval, odpovědět
Bylo velice překvapující zjištění, že se nejedná o zámek, ale o bývalou ošetrovnu pro vysloužilé vojáky.
- 25.8.2008 13:52 *Janií* **Je to zvláštní místo,** reagoval, odpovědět
které na vás působí tajemně..je to úplně něco jiného než ostatní historické památky..Jedním slovem NÁDHERA!!
- 28.8.2007 18:28 *Eliška* **Kuks** reagoval, odpovědět
Místo,kde je opravdu co vidět.Sochy ctností a neřestí,jedním slovem nádhera.Barokní lékárna taky moc krásná.Dokonce si můžete zkusit udělat svůj prášek.
- 22.8.2005 00:00 reagoval, odpovědět
Velice krásné místo. Chtěl bych ovšem návštěvníky odradit od návštěvy hostince "U zlatého slunce". Pokazilo mi to dojem z návštěvy. Obsluhuje i v sezoně jediný číšník (majitel), pakliže budete chtít jen pití, budete přehlíženi jak lány obilí, ale i při objednání jídla se připravte na neúměrnou čekací dobu. Setkali jsme se s neochotným a povýšeným přístupem k zákazníkům, což potvrdili i další návštěvníci. Naproti tomu jsme se nakonec dobře najedli v oprýskaném hostinci pod kaskádovým schodištěm. Tam byli naopak velice ochotní. Přestože omšelá budova neláká, paní kuchařka vaří skvěle.
- 9.7.2010 13:47 *Miroslav Šamal* reagoval, odpovědět
Souhlasím .).
- 28.8.2007 18:14 *Eliška* reagoval, odpovědět
Hostinec u Zlatého slunce jsme navštívili asi před 14 dny a myslím,že se situace podstaně zlepšila.K panu číšníkovi přibily ještě dvě servírky a byly v celku příjemné.Dokonce se pan číšník rozpoval o historii Kuksu a musím uznat,že toho věděl opravdu hodně!!!Třeba si přečti váš komentář a jak se říká,ŠEL DO SEBE.
- 28.7.2005 00:00 reagoval, odpovědět
Unikátní historická památka.Sochy ctností a neřestí Vás zaujmou na první pohled,původní lékárna Vám povolí nakouknout do tajů výroby léků.Nedaleký betlém M.B.Brauna je pro návštěvníka hospitalu povinností.Mirek
- 2.7.2004 00:00 reagoval, odpovědět
Co říci k tak známému místu? Je velkolepé a sochy M. Brauna také. Prohlídku místa určitě spojte s vycházkou (po značce) do lesů, kde naleznete též proslulý Braunův Betlém

18.05.2012 17:55

[gabi.bru](#)

Nadhera!!!! Uzasna prohlidka, sice trosku ponure, ale krasne, a videt druhou nejstarsi lekarnu ve stredni Evrope... je fakt krasna, doporucuji :-)

reagovat

22.02.2013 08:41

[mysickakasicckaEva](#)

nádhernej zámek ..fakt:))

reagovat

24.06.2013 11:24

[in.sedlacek](#)

Výborné místo, které si nenechte ujít. Nejedná se o zámek, nýbrž o hospital. Navíc jako bonus zde uvidíte sochy M. B. Brauna.

reagovat

04.10.2014 10:14

[Roman Zápeca](#)

Momentálně je Hospital uzavřen kvůli rekonstrukci

reagovat

Příloha III: Ohlasy na poutní místo Homol

Turistickeznamky.cz

21:00 08.05.2009

Kampa

Známka dostupná též v kiosku pod rozhlednou Vrbice spolu se známkou 1210 - Rozhledna Vrbice.

Odpovědět

17:21 14.07.2008

Jana

TZ v Kostelci nad Orlicí

Moc pěkné místo, které určitě stojí za návštěvu, vhodné i pro cyklisty a pěší turisty. TZ nemají v hospodě v Přestavlkách, jak se zde proklamuje, dostupná je v IC v Kostelci nad Orlicí.

Odpovědět

20:39 03.05.2008

vlád'a

Moc pěkné místo. Jen je škoda, že kvůli vandalům a zlodějům byly odstraněny barokní sochy a vázy ze schodiště. Po zdolání 153 schodů se vám naskytne krásný výhled do kraje. Známku jsme zakoupili v IC v Kostelci nad Orlicí.

Odpovědět

15:23 17.04.2008

kalman

Obecní úřad, Borovnice bylo zavřeno, TZ sem koupil v IC Kostelci nad Orlicí.

Odpovědět

16:13 22.02.2008

Markéta

Homol je opravdu krásné poutní místo. Bohužel chybí sochařská výzdoba schodiště, kterou někdy v devadesátých letech rozkradli, ale i tak mohu výlet doporučit, hezký výhled do kraje. Turistická známka je k dostání na rozhledně Vrbice, jak uvedl Tomáš. Při dobré viditelnosti doporučuji navštívit obě místa, získáte tak dvě známky a hezký zážitek. Vrbická rozhledna je otevřená při dobré viditelnosti, ale mimo sezónu doporučuji předem zatelefonovat na 721 640 484, ochotně Vám přijdou otevřít.

Odpovědět

www.hrady.cz

reagovat, odpovědět 18.2.2007 22:43 grainne

kopec..

výstup po těchto schodech není tak hrozný...schody na Svatou horu v Příbrami jsou mnohem horší...:) Doporučuji od kostela sledovat západ slunce..

reagovat, odpovědět 5.11.2001 00:00

Proc se vzdycky vsechno stavi na kopci?! dejte si pred vyslapem kratky strecing.

Nahlásit chybu

www.omlazení.cz

Jully 28. 1. 2013 19:37

Ahoj holky, prosím o tipy na krásná přírodní místa v ČR, kde byste doporučovaly svatbu.

Krásná je široký pojem, zkusím nějak specifikovat, co hledáme: bude to malá, komorní svatbička (ideálně jen ve čtyřech, ale pravděpodobně to nakonec dopadne tak, že i včetně rodin) - nechceme žádnou radnici, kostel, zámek, nic okázalého. Budeme mít ještě svatbu v zahraničí,

takže toto už bude víceméně formalita, ale i tak chceme, aby to byla formalita kouzelná

Nejraději bychom místo v přírodě, které má svou energii a současně je dobře dostupné. Pro představu: máme svá oblíbená místa třeba na Šumavě, ale jsou v dost nedostupném terénu. Pak se nám ohromně líbí třeba nedostavěný chrám v Panenském Týnci, ale ten nám zase na svatbu přijde hodně ponurý. Stejně tak zřícenina Okoře. Prostě místa, která mají duši.

farahh 31. 1. 2013 16:49

co třeba tady

http://www.potstejn.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=54&Itemid=180

nebo tady

<http://www.hrdeckymkrajem.cz/kraj/poutni-misto-ho-mol>